

**Kuntien yhteinen
toimeentulotuen myöntämisohje**

Hyvinkää, Järvenpää, Kerava,
Mustijoen perusturva,
Nurmijärvi ja Tuusula

Esipuhe

Perustuslain 19 § mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen välttämätöntä toimeentuloa turvaava taloudellinen tukimuoto, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta, toimintakykyä, omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. Toimeentulotukea käytetään sosiaaliryöstön välineenä. Oikeudesta toimeentulotukeen säädetään toimeentulotukilain 2 §:n 1 momentissa.

Toimeentulotuesta annettu laki tuli voimaan 1.3.1998 (1412/1997). Sosiaali- ja terveysministeriö on lisäksi laatinut oppaan toimeentulotukilain soveltajille (Opas toimeentulotukilain soveltajille, sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 20013:4). Toimeentulotukilain ja STM:n oppaan lisäksi on kunnissa nähty tarpeelliseksi laatia seudulliset suuntaviivat toimeentulotukikäytäntöjen yhtenäistämiseksi ja asiakkaiden tasavertaisen kohtelun edistämiseksi. Suuntaviivat toimeentulotuen myöntämiseksi työstettiin syksyn 2008 ja kevään 2009 aikana ja työryhmässä on ollut edustaja jokaisesta kunnasta (Hyvinkää, Järvenpää, Mustijoen perusturva, Nurmijärvi, Tuusula ja Kerava). Suuntaviivat toimeentulotuen myöntämiseksi perustuvat ko. kunnissa jo olemassa oleviin käytäntöihin ja toimintaohjeisiin. Tavoitteena on ollut sopia yhteisistä toimeentulotuen myöntämisen kriteereistä seudun sosiaaliryöstökäyttäjille, sosiaaliohjaajille ja etuuskäsittelijöille. Tiedot päivitetään vuosittain.

Sosiaali- ja terveysministeriön oppaassa toimeentulotukilain soveltajille todetaan, että kunnilla on mahdollisuus antaa omia soveltamisohjeita toimeentulotuesta. Näiden ohjeiden osalta tulee kuitenkin ottaa huomioon, että ne eivät saa rajoittaa viranhaltijoiden päätösvaltaa harkittaessa perheen tai yksilön oikeudesta toimeentulotukeen tai muutoinkaan olla ristiriidassa lainsäädännön kanssa. Ohjeiden tarkoituksena on siten lähinnä korostaa yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumista kunnassa. Ohjeilla ei voida sivuuttaa lain säännöksiä. Viranhaltijoiden on päätösvaltaa käyttäessään noudatettava, mitä lainsäädännössä on määrätty. Päätösvaltaa käytettäessä on myös huomioitava lautakunnan vahvistamat toimeentulotuen myöntämishjeet.

Kuntien yhteisen toimeentulotuen myöntämishjeen laatinut työryhmä on ottanut lähtökohdaksi toimeentulotukilain ja STM:n toimeentulotukioppaan ja todennut, että näiden tunteminen ja soveltaminen on osa ryöstökäyttäjien ammattitaitoa, jolloin työryhmän näkemyksen mukaan yhteiseksi myöntämishjeeksi riittää erityis- ja harkintaan oikeuttavissa tilanteissa yhteisen linjauksen laatiminen. Kuntien yhteisessä toimeentulotuen myöntämishjeessä annetaan yhteiset suuntaviivat täydentävän toimeentulotuen myöntämiseen ja joihinkin toimeentulotuen myöntämiseen eteen tuleviin erityistilanteisiin ja lisäksi niihin toimeentulotuen menokohtiin, joiden määrää kunnilla on oikeus harkita. Perustoimeentulotuen tarve ja sen myöntäminen ei perustu tilannekohtaiseen arviointiin tuen tarpeesta, vaan on luonteeltaan enemmän perusoikeudellinen taloudellinen tuki. Ohjeissa on yhdenmukaistettu tilannekohtaista tarvearviointia vaativaa täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen käyttöä sosiaaliryöstön ja sosiaaliohjauksen välineenä. Kunnat ovat mm. tämän työn tueksi laatineet yhteisen tilannearviotyöskentelymallin.

	3
1. Perustoimeentulotuki	5
1.1 Asumismenot.....	5
1.1.1 Talous- ja lämmityssähkö.....	6
1.1.2 Koti- ja palovakuutus	6
1.2 Terveystoimeentulot.....	7
1.2.2 Fysioterapia /Fysikaaliset hoidot.....	7
1.2.3 Hammashoito.....	7
1.2.4 Terapiakäynnit.....	8
1.2.5 Sairaalahoido.....	8
1.2.6 Lääkkeet	8
1.2.7 Potenssilääkkeet	9
1.2.8 Lapsettomuushoito	9
1.2.9 Silmälasit	9
1.3 Työmatkakulut.....	9
2. Täydentävä toimeentulotuki	11
2.1 Takuuvuokrat.....	11
2.2 Muuttokulut.....	12
2.3 Välttämätön kodin irtaimisto	13
a. Huonekalut	13
b. Kodinkoneet	13
2.4 Ulosotot, vuokravelat, velkajärjestely, jäännösvero ja Kelan takaisinperintä	13
2.4.1 Ulosoton huomioiminen toimeentulotukilaskelmassa.....	13
2.4.2 Vuokravelat	13
2.4.3. Tavaroiden säilytys varastossa	14
2.4.4 Velkajärjestely.....	14
2.4.5 Jäännösvero	14
2.4.6 Kelan takaisinperintä.....	14
2.5 Päivähoitomaksut	14
2.6 Lasten tarvikkeet	15
2.7 Lasten harrastusmenot.....	15
2.8 Lapsen tapaamisesta aiheutuvat kulut	15
2.9 Elatusapu	16
2.9.1 Tavanomaista suuremmat vaatemmenot.....	16
2.10 Perhetapahtumat	17
2.11 Hautauskulut.....	17
2.12 Erityisruokavalio	18

	4
2.13 Henkilöllisyystodistus, ajokortti ja passi	18
a. Henkilötodistukset	18
2.14 Työttömyyskassojen jäsenmaksut	19
3. Huomioon otettavat tulot ja varat	19
3.1 Tiliotteen esittäminen ja rahalaitostiedustelut	19
3.2 Tulojen jaksottaminen	20
3.3 Tulot, joita ei oteta huomioon	21
3.4 Työttömyysturvan huomioiminen tulona	21
3.5 Alaikäisen lapsen tulot ja varat.....	22
3.6 Veronpalautuksen ja satunnaisten tulojen huomioiminen	22
4. Toimeentulotuen erityistilanteet	24
4.1 Toimeentulotuen perusosan alentaminen	24
4.2 Toimeentulotuen takaisinperintä	26
4.3 Opiskelijat ja kotona asuvat nuoret	27
4.3.1 Opintolaina	27
4.3.2 Opiskelutarvikkeet ja -maksut	29
4.3.3 Opiskelumatkakulut.....	29
4.3.4 Vanhempien elatusvastuu	29
4.3.5 Kotona asuvat nuoret.....	30
4.4 Jälkihuoltonuoret	30
4.5 Alaikäinen toimeentulotuen hakijana	30
4.6 Asunnottomat	31
4.7 Yrittäjät.....	31
4.8 Asevelvolliset ja siviilipalvelusta suorittavat	32
4.9 Vangit	32
4.9.1 Asunnon vuokra vankeusaikana	33
4.9.2 Silmälasit	33
4.9.3 Hammashoito.....	33
4.9.4 Toimeentulotuki kotiuttamistilanteessa.....	33
4.10 Ulkomaalaisten toimeentulotuki.....	33
5. Ehkäisevä toimeentulotuki	34

Liite 1 Toimeentulotuen perusosien määrät 2014

Liite 2 Rahalaitostiedustelu -lomake ja päätösmalli

1. Perustoimeentulotuki

Perustoimeentulotuesta säädetään toimeentulotukilain 7 §, 7a § ja 7b §:ssä. Perustoimeentulotuki sisältää toimeentulotuen perusosan ja tarpeellisen suuruisena huomioon otettavat perusmenot. Perusosan määrä on laskennallinen, vähimmäiskulutustasoa vastaava oletus jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvien menojen suuruudesta. Perusosan määrää voidaan poikkeuksellisesti joutua arvioimaan uudelleen tilanteissa, joissa sitä vastaava etuus saadaan muulla perusteella. Toisaalta kyseessä on vähimmäismäärä, josta voidaan poiketa myös asiakkaan eduksi silloin, kun se henkilön tai perheen tarpeista tai olosuhteista johtuen arvioidaan tarpeelliseksi.

Takautuvasti toimeentulotukea myönnetään vain erityisin syin, joita voi olla esimerkiksi asumisen turvaaminen. Lähtökohtaisesti asiakkaan tulee olla toimeentulotuen tarpeessa menojen syntyessä eli asiakkaalla todetaan toimeentulotukilain perusteella tulovaje, jonka kattamiseksi hän ei ole hakenut toimeentulotukea ajoissa.

1.1 Asumismenot

STM:n opas 4.3.2

Asumismenojen huomioimisen tarkoitus on turvata toimeentulotukea hakevan asuminen. Kunnilla on oikeus harkita asumismenojen tarpeellista suuruutta ja siten hyväksyttävien asumiskustannusten enimmäismäärät vaihtelevat kunnittain. Lähtökohtana on kuitenkin pidettävä sitä, että asumismenot huomioidaan todellisen suuruusina, ellei niitä voida pitää kohtuuttomina.

Kuntien kohtuullisten asumiskustannusten taustalla ovat Tilastokeskuksen tiedot keskimääräisistä kuukausivuokrista ja tiedot Kelan asumistukeen hyväksymästä asumisväljyydestä (neliöt/henkilö). Toimeentulotuessa huomioon otettavat kohtuulliset asumiskustannukset:

	1 hlö	2 hlöä	3 hlöä	4 hlöä	5 hlöä	6hlöä	7 hlöä / lisählot
Hyvinkää	580 €	620 €	720 €	840 €	900 €	980 €	80 €
Järvenpää	600 €	690 €	840 €	950 €	1000 €	1060 €	1060 €
Tuusula	573 €	645 €	735 €	850 €	915 €	1003 €	51 €
Mustijoen perusturva	500 €	600 €	750 €	800 €	850 €	900 €	950 €
Kerava	630 €	710 €	820 €	930 €	1000€	1000 € + 80 €/lisähenkilö	1000 € + 80€/lisähenkilö
Nurmijärvi	560 €	662 €	839 €	876 €	967 €	998 €	1020 €

Mikäli kohtuulliset asumiskustannukset ylittyvät vain vähäisissä määrissä, otetaan vuokratulot huomioon todellisen suuruusina eikä kehotusta asunnon vaihtamiseen anneta.

Mikäli kohtuuhintaista asuntoa ei ole saatavilla, huomioidaan todelliset asumiskustannukset. Todelliset asumiskustannukset huomioidaan myös silloin, kun asunnon vaihtaminen ei ole kohtuullista huomioon ottaen tuen hakijan ja hänen perheensä terveydentila ja muut asiaan vaikuttavat seikat kokonaisuudessaan.

Asumiskustannusten kohtuullistaminen tulee kyseeseen vain yksittäistapauksissa, jos tuen saajan vuokramenot arvioidaan kohtuuttomiksi (HE 217/1997 ToTul 7 § perustelut.). Ylisuuret vuokrakustannukset voidaan huomioida korkeintaan 6 kk. Asiakkaalle tiedotetaan asumiskustannusten 6 kuukauden määräajassa tapahtuvasta kohtuullistamisesta ja kehoitetaan hakeutumaan edullisempaan asuntoon. Asumiskustannusten kohtuullistamisesta tehdään päätös. Tällaisen tapauskohtaisen arvioinnin voi tehdä ainoastaan sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja, koska kohtuullistamisessa on otettava huomioon, että poikkeaminen todellisista asumiskuluista merkitsee varsinkin pitkään jatkuessaan tosiasiallisesti tuen saajan viimesijaisen toimeentulon tason merkittävää alenemista.

Alivuokralaisellakaan ei nykyisissä asunto-oloissa useinkaan ole tosiasiallista mahdollisuutta hakeutua muuhun asuntoon. Toimeentulotukilaisissa tarkoitettujen tarpeellisten suuruiset asumismenot voivatkin alivuokralaisen kohdalla ylittää Kelan hyväksymät enimmäisasumismenot, kun otetaan huomioon sääntö, että kohtuulliset asumismenot otetaan huomioon todellisen suuruisina.

Omistusasuntojen huomioitavista kuluista on ohjeistus STM:n oppaan kohdassa 4.3.2.

Autopaikkaa ja atk-käyttömaksua ei huomioida erikseen.

Sauna- ja pesutupamaksuja ei huomioida erikseen (ovat perusosaan sisältyviä henkilön ja kodin puhtaudesta aiheutuvia menoja).

1.1.1 Talous- ja lämmityssähkö

STM:n opas **4.3.3**

Kohtuulliset sähkölämmityskulut huomioidaan pääsääntöisesti täysimääräisinä eräpäivän mukaan.

Perussääntönä voidaan pitää, että energiankulutuksesta 70 % on lämmityssähköä ja 30 % on taloussähköä. Taloussähkön kohtuullisina kustannuksina siirtomaksuineen voidaan pitää 1-2 henkilön taloudessa n. 60 €/kk ja 3 tai useamman henkilön taloudessa n. 80 €/kk. Taloussähkökulujen kohtuullistaminen perustuu yksittäiseen harkintaan eikä vähäinen ylitys johda kohtuullistamiseen. Huomioitavat sähkömenot kohtuullistetaan, jos niiden huomioimiselle täysimääräisinä ei ole hyväksyttävää erityisperustetta. Asiakas on velvollinen perustelevaan kohtuulliset menot ylittävät kustannukset.

Paikkakunnan vaihdon yhteydessä edellisessä kunnassa syntyneet asumiskulut (kuten muutkin laskut) huomioidaan siellä, missä asiakas oleskelee alkuperäisen laskun eräänymisajankohtana.

Sähkönmyyntisopimukseen kuuluva vakuusmaksu otetaan menona huomioon ja sähkön vakuusmaksut myönnetään, jos sähkönsopimuksen tekemiseksi vakuusmaksu on välttämätön.

Sähkön avaus- ja sulkumaksut päätetään erikseen.

1.1.2 Koti- ja palovakuutus

STM:n opas **4.3.3**

Kotivakuutusmenona huomioidaan irtaimisto-osuus. Kohtuullisena laajan kotivakuutuksen (irtaimisto on keskitasoista, ei arvo-omaisuutta) kustannuksina voidaan pitää:

Yksinasuva	85€/vuosi
3 hengen perhe	120€/vuosi
5 hengen perhe	240€/vuosi

Lisäksi huomioidaan vastuu- ja oikeusturvavakuutus enintään 36 euroa vuodessa.

Omakotitalossa huomioidaan lisäksi palovakuutus - ja myrskyturvavakuutus. Kotivakuutuksen huomioimiseksi tulee esittää vakuutuskirja, josta ilmenee irtaimiston vakuutusarvo ja mahdolliset muut henkilö- ja lemmikkieläin tms. vakuutukset.

1.2 Terveydenhuoltomenot

STM:n opas 4.3.4

Toimeentulotuen asiakkaille huomioidaan terveydenhuollon menoina pääsääntöisesti julkisen terveydenhuollon käytöstä aiheutuneet kustannukset, myös hammashoidon osalta. Yksityislääkärin palkkiot otetaan menoina huomioon, jos yksityislääkärin käyttäminen on julkisen terveydenhuollon mukaan ollut perusteltua esim. hoidon kiireellisyyden, erikoishoidon tarpeen tai hoidon jatkuvuuden kannalta eikä ko. lääkäripalveluja ole saatavissa julkisesta terveydenhuollosta. Asiasta tulee tarvittaessa esittää julkisen terveydenhuollon lääkärinlausunto.

Jos oma terveyskeskus tai sairaala ei pysty hoitamaan potilasta säädetyssä määräjassa, sen on järjestettävä potilaalle mahdollisuus päästä hoitoon muualle, esimerkiksi kaupungin toiselle alueelle tai yksityissektorille. Jälkimmäisessä tilanteessa potilaalta peritään kuitenkin vain julkisen terveydenhuollon kustannuksia vastaavat maksut. (Sosiaali- ja terveysministeriön opas toimeentulotukilain soveltajille 2007:11, s. 71.)

Terveyskeskuksista asiakkaille annettavia palveluseteleitä ei hyväksytä menoksi toimeentulotuessa. Toimeentulotuki on viimesijainen etuus ja asiakkaan tulee ensisijaisesti käyttää halvinta tarjolla olevaa palvelua terveydenhuollossa. Sama periaate koskee kaikkea muuta, myös esim. lääkkeitä, päivähoitoa ja muita hankintoja ja palveluja. Asiakas voi itse maksaa erotuksen, mikäli haluaa käyttää muuta kuin halvinta tarjolla olevaa palvelua.

1.2.1 Terveydenhuollon vastaanottomaksut

Perumaton terveydenhuollon käyntimaksu voidaan asiakasmaksulain mukaan periä vain, jos perumatta jättäminen on tapahtunut ilman hyväksyttävää syytä. Peruuttamattomista terveydenhuollon käynneistä aiheutuvia kustannuksia ei huomioida toimeentulotukena.

1.2.2 Fysioterapia /Fysikaaliset hoidot

Terveyskeskuksen lääkärin määräämät hoidot otetaan huomioon, jos lääkäri on määritellyt hoidon välttämättömäksi. Mikäli asiakas ei saa välttämättömäksi katsottua fysikaalista hoitoa kunnallisena palveluna, hankitaan se lääkinnällisen kuntoutuksen ostopalveluna ja hankintapaikasta päättää alueen lääkinnällisen kuntoutuksen työryhmä.

1.2.3 Hammashoito

Hammashoidon osalta asiakkaat ohjataan terveyskeskuksien hammashoitoloihin. Proteettisen hoidon tarpeen arviointi ja hoitoon ohjaus tapahtuu myös terveyskeskuksien hammashoitoloiden kautta.

Kuntien palvelut vaihtelevat siltä osin, että joissakin kunnissa myös proteettinen hoito pystytään antamaan terveyskeskuksien hammashoitoloissa. Kustannusten kohtuullisuuden arvioinnissa voidaan konsultoida terveyskeskuksien hammaslääkäreitä.

1.2.4 Terapiäkäynnit

Terapiäkäyntien omavastuuosuudet huomioidaan toimeentulotuen perusmenoissa Kelan korvaamalta ajalta. Tämän jälkeen asiakas ohjataan julkisen terveydenhuollon piiriin.

1.2.5 Sairaalahoito

Yli 14 vuorokautta kestäville sairaalahoitajaksoille huomioidaan pääsääntöisesti perusosasta 51 % (perusosa - ravintomenot). Mikäli sairaala- tai muu laitoshoido jatkuu yli 3 kk, huomioidaan käyttövarana se summa, minkä laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista määrittää käyttövaraksi. (Vuonna 2014 105 €.)

Asunnottomien kohdalla käyttövara 105 euroa huomioidaan heti sairaalahoidon alkaessa.

1.2.6 Lääkkeet

Lääkärin (sekä julkisen terveydenhuollon että yksityisen lääkärin) sairauden hoitoon määräämät, sairausvakuutuksen korvaamat lääkkeet myönnetään toimeentulotukena maksettuja kuitteja ja reseptiä vastaan.

Toimeentulotukena voidaan myöntää tupakan vieroituksen hoitoon käytettäviä lääkkeitä sekä huume- tai alkoholiriippuvuuden hoidossa käytettäviä valmisteita silloin, kun niihin on lääkärin määräys.

Lääkevaihdon piiriin kuuluvista valmisteista otetaan huomioon hinnaltaan edullisimmat (ns. hintaputkessa olevat) valmisteet. Jos **lääkäri** on kieltänyt lääkevaihdon, korvataan lääke lääkärin määräyksen mukaisesti. Jos potilas kieltää lääkevaihdon, ylimääräistä omavastuuosuutta ei oteta huomioon toimeentulotuen määräytymisessä.

Kun sv-korvattavien lääkekulujen lisäkorvausosuus (maksukatto) on täyttynyt, lähettää Kela asiasta ilmoituksen potilaalle.

Jos on aihetta epäillä lääkkeiden väärinkäyttöä, on sosiaalisen henkilön hakeuduttava yhteistyöhön hoitavan lääkärin kanssa tilanteen arvioimiseksi ja asiaan puuttumiseksi.

Kalliiden tai muuten poikkeuksellisten lääkkeiden osalta terveydenhuollon ammattilaiselta voi asiakas itse tai työntekijä pyytää lausunnon tt-hakemuksen liitteeksi, esim. tupakan vieroituslääkkeiden jatkoannoksista. Lausunto tai arvio voidaan tietyissä tilanteissa pyytää myös ilman tunnistetietoja ja hyödyntää siten terveydenhuollon yhteistyötä ja oikeutta pyytää terveydenhuollon ammattilaisen arvio päätöksenteon tueksi.

Apteekin lääkeannosjakelupalkkio otetaan huomioon lääkemenona.

Ulkomailta ostetut, suomalaisella reseptillä hankitut lääkkeet huomioidaan menona, jos asiakas esittää saaneensa sv-korvauksen.

1.2.7 Potenssilääkkeet

Potenssilääkkeiden huomioimista varten asiakkaan tulee toimittaa lääkärinlausunto siitä, minkä sairauden hoitoon lääke on määrätty. KHO 11.8.2006 / 1887 (2006:51) asiakkaalta voidaan edellyttää, että hän toimittaa lääkärinlausunnon lääkkeen tai hoidon tarpeellisuudesta (KHO 11.8.2006/1889). Toimeentulokiasiakkaan tulee selvittää mahdollisuus saada lääkkeestä sairausvakuutuskorvaus. Potenssilääkeostoihin myönnettyt maksusitoumukset kirjoitetaan kertaostoille.

1.2.8 Lapsettomuushoito

Tutkimusten ja hoidon osalta asiakkaan tulee käyttää julkista terveydenhuoltoa. Sairausvakuutuksesta korvattavat lääkkeet otetaan menona huomioon riippumatta siitä, ovatko ne julkisen terveydenhuollon lääkärin tai yksityislääkärin määräämät.

1.2.9 Silmälasit

Silmälasien (peruslinssit) hankintakustannukset huomioidaan perustoimeentulotuen menona näkökyvyn muutosten vuoksi. Piilolinssihin voidaan myöntää tukea vain, mikäli niiden ostoon on selkeä lääkärin toteama terveydellinen peruste tai työn vaatimukset. Silmälasien myöntämisen tarpeellisuusharkinnassa huomioidaan mm. asiakkuuden kesto, silmälasien tarve esim. työssä tai koulutuksessa ja mahdolliset muutokset asiakkaan terveydentilassa. (Silmälaseista on kohtuullista pyytää asiakasta toimittamaan vähintään kaksi eri kustannusarviota. Lähtökohta silmälasienkin hankinnassa on, että tarpeellisten silmälasien hankintakustannukset huomioidaan todellisen suuruusina, ellei kustannuksia voida pitää kohtuuttomina.)

Lasten ja kouluikäisten silmälasit pyritään joustavasti myöntämään vanhempien toimeentulokiasiakkuus huomioiden. Alle kouluikäisten osalta tulee ensisijaisesti selvittää mahdollisuus saada silmälasit lääkinnällisenä kuntoutuksena ja kouluikäisten osalta tulee selvittää kouluterveydenhuollon tarjoamat mahdollisuudet.

Toimeentulotuessa huomioon otettavat kohtuulliset silmälasikehysten kustannukset:

Hyvinkää	50 €
Järvenpää	70 €
Tuusula	85 €
Mustijoen perusturva	70 €
Kerava	70 €
Nurmijärvi	86 €

1.3 Työmatkakulut

STM:n opas 4.6.2

Toimeentulotuen perusosa sisältää laskennalliset asiointimatkoista aiheutuvat paikallisliikenteen kulut, joka ei tosiasiaa riitä kattamaan työmatkoista aiheutuvia säännöllisiä kustannuksia. Toimeentulotukilain 11 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan tuloja ei oteta huomioon siltä osin kuin ne vastaavat työmatkamenoja ja muita työssäkäynnistä aiheutuvia menoja. Näin ollen on perusteltua, että toimeentulotukea hakevalle työmatkakulut huomioidaan halvimman vaihtoehdon mukaan toimeentulotukilaskelmassa menona.

Oman auton käytöstä aiheutuvat matkakustannukset voidaan huomioida menona, jos oman auton käyttö katsotaan työajoista, työpaikan sijainnista tai muusta perustellusta syystä välttämättömäksi.

Kustannuksina hyväksytään auton polttoaineen kulutuksena 10 l / 100 km, polttoaineen paikallisen ajankohtaisen kustannustason mukaan. Tähän sisältyvät kaikki autosta aiheutuvat kulut, joten mitään muita auton kuluja ei huomioida erikseen.

2. Täydentävä toimeentulotuki

STM:n opas 4.4

Toimeentulotuki on viimesijainen sosiaalihuoltoon kuuluva taloudellinen tuki. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo ja edistetään henkilön ja perheen itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen perusosa riittää lyhytaikaisesti juuri ja juuri kattamaan henkilön ja perheen perusosalla katettavaksi tarkoitetut menot. Tällöinkin tuen riittävyys edellyttää suunnitelmallista taloudenpitoa ja pidättäytymistä kulutuksen suhteen. Arvio täydentävän toimeentulotuen tarpeesta tehdään aina yksilö ja perhekohtaisen harkinnan perusteella ja tällöin on erityisesti otettava huomioon asiakkuuden kesto, mahdolliset elämää hankaloittavat olosuhteet, äkilliset tuen tarpeeseen vaikuttavat tapahtumat ja henkilön ja perheen itsenäinen selviytyminen. Lisäksi on hyvä huomioida, että yksinasuva vastaa kaikista kuluistaan yksin, eikä näin ollen pysty jokapäiväisten taloustarvikkeiden kuluja jakamaan muiden taloudessa asuvien kesken.

Täydentävästä toimeentulotuesta säädetään toimeentulotukilain 7c §:ssä. Toimeentulotuen rakennetta ja rahoitusta koskevan uudistuksen yhteydessä tavoitteeksi asetettiin, että perustoimeentulotuki kattaa 90 % kuntien toimeentulotukimenoista ja noin 10 % käytetään täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen.

Täydentävää toimeentulotukea tulee myöntää tilanteissa, joissa toimeentulotuen hakijalla on erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvia menoja. Täydentävässä toimeentulotuessa ei ole suljettu pois mitään menolajia, jos menot harkitaan asiakkaalle tarpeellisiksi. Toimeentulotukilaki ei myöskään aseta ylärajaa täydentävänä toimeentulotukena myönnettävälle tuelle, vaan arvio tulee aina tehdä asiakaskohtaisesti, asiakkaalle tehdyn laskelman perusteella eikä sitä voida evätä kunnan omiin ohjeisiin perustuen. Täydentävän toimeentulotuen myöntämisen sijaan joissakin tilanteissa voi täytyä perusteet ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiseen.

Aikuisille suunnatuissa sosiaali- ja terveystaloudessa on huomioitava, selvitettävä ja turvattava aikuisten hoidossa ja kasvatuksessa olevien lasten tuen tarve. Aikuissosiaalityö ja aikuissosiaalityön piirissä myönnettävä toimeentulotuki ovat osa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Aikuisille suunnatuissa palveluissa edellytetään erityistä lasten näkökulman huomioimista. (Lastensuojelulaki 13.4.2007 / 417, 35 § ja 36 §).

2.1 Takuuvuokrat

STM:n 4.4.3

Takuuvuokrat ovat täydentävää toimeentulotukea ja niistä tehdään erillinen päätös, mikäli erityisperusteet myöntämiseen ovat olemassa. Takuuvuokran myöntäminen toimeentulotukena vaatii aina asiakkaan olosuhteiden ja toimeentulotuen tarpeen selvittämisen. Pääsääntöisesti takuuvuokrana myönnetään enintään 2 kuukauden kohtuullista vuokraa vastaava määrä. Vuokravakuus myönnetään pääsääntöisesti maksusitoumuksena, vain poikkeuksellisesti erityisellä harkinnalla rahana.

Takuuvuokraan myönnetty maksusitoumus on saman kunnan sisällä muutettaessa voimassa toistaiseksi ja toiseen kuntaan muutettaessa voimassaoloaika on pääsääntöisesti **12** kk. Voimassaoloaikaan voidaan suhtautua joustavasti, mikäli asiakkaan muutto on perusteltua ja välttämätön. Takuuvuokraa ja ensimmäistä vuokraa koskevat toimeentulotukihakemukset käsitellään siinä kunnassa, jossa asiakas oleskelee takuuvuokran ja ensimmäisen vuokran erääntyessä.

Mikäli asiakkaan taloudellinen tilanne paranee, vuokravakuuspäätöksen voimassaoloaikana, on asiakas velvollinen ilmoittamaan asiasta ja vastaamaan itse vuokravakuudestaan.

Vuokranantajaa kohtaan noudatettava menettely riippuu takuuvuokraan myönnetyn maksusitoumuksen sanamuodoista. Mikäli maksusitoumukseen ei kirjata erityisiä varauksia, ei voida edellyttää vuokranantajan ryhtyvän erityisiin perintätoimiin. Maksun suorittaminen vuokranantajalle takuuvuokran perusteella edellyttää asunnon kirjallista alku- ja lopputarkastusta sekä riittävää selvitystä vahinkojen määrästä. Takuuvuokran takaisinperinnästä päätettäessä voi konsultoida lakimiestä. (kts. myös Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta 31.3.1995/481).

Asiakkaalle, jolle myönnetty takuuvuokra on langennut sosiaaliviraston maksettavaksi, voidaan myöntää uusi takuuvuokra uuteen asuntoon harkinnalla sillä edellytyksellä, että asumiseen ja sen maksuvelvollisuuksista huolehtimiseen on laadittu suunnitelma ja kartoitettu asiakkaan tarvitsema asumisen tuki.

Takuuvuokran takaisinperinnän edellytyksenä on, että jokin toimeentulotukilain 20 §:ssä säädettyistä edellytyksistä täyttyy. Mikäli takuuvuokra maksetaan takaisin vuokralaiselle itselleen, tulee arvioida täyttyykö toimeentulotukilain 20 §:n 1 momentin 1 kohta, edellyttäen, että takuuvuokran takaisinperinnästä on päätetty jo takuuvuokraa myönnettäessä. Mikäli takuuvuokra jää vuokranantajalle laiminlyödyn vuokranmaksun tai asunnolle aiheutettujen vahinkojen korvaukseksi, tapauskohtaisesti voidaan arvioida täyttyvätkö toimeentulotukilain 20 §:n 1 momentin 2 kohdan tai saman pykälän 2 momentin edellytykset. Takaisinperinnässä täytyy aina huomioida toimeentulotukilain 21 §:ssä säädetty takaisinperinnän edellytykset ja esteet.

2.2 Muuttokulut

STM:n opas 4.4.3

Asiakkaan tulee ensisijaisesti järjestää muutto itse edullisinta tapaa käyttäen. Muuttokuluihin myönnetään täydentävää toimeentulotukea kunnan sisällä edullisimman vaihtoehdon mukaan ja muualle Suomeen matkan pituudesta riippuen kohtuullinen summa, mikäli erityisperusteet toimeentulotuen myöntämiseen ovat olemassa. Lähtökohtaisesti muuttokuluinakin huomioidaan kuitenkin todelliset kustannukset, mikäli niitä ei voida pitää kohtuuttomina. Muuttokustannuksista vastaa se kunta, jossa henkilö kulujen erääntyessä oleskelee.

Kohtuulliset muuttokustannukset:

	Oman kunnan sisällä	Muutto lähikuntiin	Muutto muihin kuntiin
Hyvinkää	100 €		
Järvenpää	70 €	340 €	340 €
Tuusula	85 €	85 €	330 €
Mustijoen perusturva	70 € yksin asuva 100 € perhe	harkinnalla	harkinnalla
Kerava	120 €	155 €	340 €
Nurmijärvi	100 €	100€	340€

2.3 Välttämätön kodin irtaimisto

STM:n opas 4.4.4

a. Huonekalut

Kodin irtaimiston hankintaan käytetään ensisijaisesti kunnan omien yksiköiden palveluja. Toimeentulotukea kodin irtaimiston hankintaan voidaan myöntää erityisperustein, esim. asunnottomuuden, pitkän laitoshoidon tai vankeuden jälkeen tai nuorille ensiasuntoon muuttaville, mikäli heillä ei ole muuta keinoa hankkia välttämätöntä kodin irtaimistoa. Välttämättömään kodin irtaimistoon voidaan myöntää toimeentulotukea perhekoosta riippuen enintään 500 euroa. Pitkäaikaisille toimeentulotuen saajille ja pitkään lähellä toimeentulotukirajaa eläneille kodin irtaimistohankinnat voivat tuottaa vaikeuksia.

b. Kodinkoneet

Toimeentulotukea voidaan myöntää pesukoneeseen lapsiperheelle ja muille tuen tarpeessa oleville lääkärin lausunnon tai muun erityisen syyn perusteella enintään 300 euroa, jollei taloyhtiössä ole pyykitupaa. Pyykinpesukoneen rikkouduttua asiakkaan vastuulla on selvittää mahdolliset korjauskustannukset ja myyjän takuehtojen sekä kotivakuutuksen soveltuvuus tapaukseen.

Pesukoneen myöntämisen perusteena voi olla myös pitkäaikainen tai vaikea sairaus, joka vaikeuttaa liikkumista. Asiakkaan tulee aina perustella pesukoneen hankinnan tarve.

2.4 Ulosotot, vuokravelat, velkajärjestely, jäännösvero ja Kelan takaisinperintä

2.4.1 Ulosoton huomioiminen toimeentulotukilaskelmassa

STM:n opas 4.6.1

Mikäli asiakkaan tulot ovat ulosoton kohteena, otetaan toimeentulotukilaskelmassa tulona huomioon vain tosiasiaassa käytettävissä olevat tulot (KHO 3.4.2001/674). Ulosottolain mukainen velallisen kirjallinen maksusuunnitelma rinnastetaan ulosmittaukseen. Ulosottomiehen vahvistama maksusuunnitelma ja sen maksut otetaan toimeentulotukea myönnettäessä huomioon samalla tavoin, kuin jos määrä olisi ulosmitattu asiakkaan tuloista. Vapaaehtoisesti ulosottoon maksettuihin maksuihin suhtaudutaan kuten muihinkin velkoihin, eikä niitä huomioida toimeentulotukilaskelmassa menona (KHO 27.1.2006/135).

2.4.2 Vuokravelat

STM:n opas 4.5

Pääsääntöisesti velkojen maksamista ei pidetä toimeentulotuessa huomioon otettavina menoina. Vuokravelat voidaan kuitenkin myöntää toimeentulotukena, mikäli erityisperusteet myöntämiseen ovat olemassa. Ennen vuokravelan maksamista tulee aina varmistaa, että maksaminen turvaa asumisen jatkumisen. Vuokravelka voidaan myöntää perustoimeentulotukena, jos asiakkaalla on erityisestä syystä oikeus saada toimeentulotukea takautuvasti toimeentulotukilain 15 §:n mukaisesti. Perustellusta syystä vuokravelkaan voidaan myöntää toimeentulotukea, vaikka laskelman mukaan asiakkaalla ei olisi tähän takautuvasti oikeutta. Tällöin on aina arvioitava asiakkaan kokonaistilanne, nykyisen asumismuodon sopivuus ja erityisen tuen tarve taloudellisten asioiden hoitoon. Ehkäisevää toimeentulotukea myönnettäessä huomioidaan toimeentulotukilain ehkäisevää toimeentulotukea koskevat säännökset.

Asunnottomuuden uhka on aina peruste asiakkaan kanssa tehtävälle suunnitelmalliselle sosiaalityölle ja sen selvittämiseksi, millaisin toimenpitein asiakas voisi välttää asunnottomuuden ja miten sosiaalitoimi voi häntä tässä tukea.

Mikäli asiakkaalla jäävät vuokrat maksamatta, asiakasta velvoitetaan siirtämään Kelan asumistuen maksu suoraan vuokranantajalle ennen kuin tehdään päätös vuokravelan maksamisesta.

Vuokranantajan suostumuksella ulosottoviranomainen voi antaa lykkäystä muuttoon enintään 6 kk, yleensä edellytyksenä tällöin on vuokrien maksaminen.

2.4.3. Tavaroiden säilytys varastossa

Pääsääntöisesti asiakas etsii itse irtaimistollaan varastointitilan.

2.4.4 Velkajärjestely

Velkajärjestelyn piirissä olevilla on oikeus hakea lykkäystä maksujen suorittamiseen maksuohjelman keston aikana enintään kolmella kuukaudella. Lykätyt maksuerät tulevat maksettavaksi maksuohjelman päättyessä. Maksuohjelmaan tulee myös hakea muutosta, mikäli maksukyky on pitempiaikaisesti olennaisesti heikentynyt. Tilapäisesti toimeentulotuella voidaan turvata se, että velallinen kykenee noudattamaan maksuohjelmaansa.

2.4.5 Jäännösvero

Jäännösverot eivät ole toimeentulotukeen oikeuttavaa menoa. Verohallinto voi hakemuksesta myöntää jäännösveron maksamiselle lykkäystä, tehdä asiakkaan kanssa maksujärjestelysopimuksen tai vapauttaa veron maksamisesta kokonaan, jos asiakkaan veronmaksukyky on olennaisesti alentunut tai siihen on olemassa muita erityisiä syitä.

2.4.6 Kelan takaisinperintä

Kelan takaisinperintäpäätös rinnastetaan ulosmittaukseen. Toimeentulotukea myönnettäessä käytettävissä olevina tuloina huomioidaan vain asiakkaalle tosiasiallisesti maksetun Kelan etuuden määrä (KHO 5.7.2007/1800). Asiakas voidaan kuitenkin ohjata Kelaan sopimaan mahdollisimman pienistä takaisinperintäeristä.

2.5 Päivähoitomaksut

STM:n opas 4.4.2

Toimeentulotukiasiakasta ohjataan ensisijaisesti käyttämään kunnallista päivähoitoa ja hakemaan päivähoitomaksuihin alennusta tai poistamista sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:n perusteella (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734). Lapsen ollessa yksityisessä päivähoitossa ja perheen toimeentulotuen tarve on pitkäaikainen, huoltajia ohjataan hakemaan kunnallista päivähoitopaikkaa ja odotusajalta yksityisen päivähoitotuen maksut huomioidaan täydentävänä toimeentulotukena. Kunnalla on velvollisuus järjestää päivähoitopaikka 4 kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä. Lapsen etu ja perheen toivomukset on huomioitava päivähoitopalveluja valittaessa.

Mikäli kunnassa ei ole saatavilla maksutonta koululaisten *iltapäivähoitoa eikä iltapäivähoito ole muulla tavalla järjestettävissä, kulut huomioidaan täydentävän toimeentulotuen menona 1.-2.-luokkalaisille. Maksujen poistaminen on ensisijaista toimeentulotukeen nähden. Iltapäiväkerhomaksu myönnetään, jos vanhemmat eivät voi hoitaa lapsia esim. työssäkäynnin tai kurssin takia.*

2.6 Lasten tarvikkeet

STM:n opas 4.4.4

Lastentarvikkeiden, -vaunujen- ja -rattaiden osalta asiakasta ohjataan ensisijaisesti selvittämään käytettyjen ostomahdollisuus. Lastentarvikkeisiin (vaunut, rattaat, sänky, patja ja turvaistuin) voidaan hyväksyä ensimmäiselle lapselle enintään 300 euroa ja seuraaville sisaruksille enintään 200 euroa. Asiakkaan on esitettävä kuitti ostetuista lastentarvikkeista.

2.7 Lasten harrastusmenot

STM:n opas 4.4.4

Lasten harrastusmenoihin voidaan myöntää toimeentulotukea pitkäaikaisen toimeentulokiasiakkuuden, sairauden tai muun erityisperusteen vuoksi. Toimeentulotuen myöntämiseen vaikuttaa mm. toimeentulokiasiakkuuden kesto, harrastuksen kesto ja lapsen ikä. Tukea maksetaan 4-17 -vuotiaan lapsen yhteen harrastukseen / vuosi. Toimeentulotuen kohde tulee olla perusteltu ja kuluista tulee esittää kuitti ja/tai lasku. Samoin perustein kuin harrastusmenoihin voidaan perheelle myöntää toimeentulotukea 4-17 – vuotiaan lapsen polkupyörään, suksiin, luistimiin ym. harrastusvälineisiin, jos lapsella ei ole muuta toimeentulotuella tuettavaa harrastusta. Tukemisen tulee olla suunnitelmallista.

Kohtuulliset lasten harrastusmenot:

Hyvinkää	200 € / vuosi
Järvenpää	4-7.v 100€ ja 8-17.v 300€
Tuusula	4-7.v 100€ ja 8-17.v 300€
Mustijoen perusturva	200 € / vuosi, erityisperustein
Kerava	200 € / vuosi
Nurmijärvi	4-7.v 100€ ja 8-17.v 300€

2.8 Lapsen tapaamisesta aiheutuvat kulut

STM:n opas 4.4.4

Lapsen tapaamisoikeuden tarkoitus on turvata lapsen oikeus tavata sitä vanhempaansa, jonka luona hän ei vakituisesti asu. Lapsen vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta, jolloin tapaajavanhemman menoiksi voidaan toimeentulotuessa huomioida lapsen tapaamisesta aiheutuvia kuluja. Mikäli vanhempien välistä kustannusten jakoa ei ole erikseen määritelty joko lastenvalvojalla tai oikeudessa laaditussa huolto- ja tapaamissopimuksessa, kustannusten katsotaan kuuluvan tapaajavanhemmalle. Toimeentulotuen myöntämisvastuussa on se kunta, jossa tapaajavanhempi oleskelee. Toimeentulotuella ei saa rajoittaa tapaamisten määrää. Toimeentulotukinormien lisäksi on kuitenkin huomioitava aina lapsen etu ja vanhempien taloudelliset edellytykset osallistua tapaamisista aiheutuneisiin kustannuksiin. Lapsen tapaamiskulut huomioidaan enintään lapsen toimeentulotuen perusosan mukaan. Lapsen perusosan määrä jaetaan vuorokausikohtaiseksi, tapaamispäivien lukumäärän mukaisesti. Kts. liite 1: Toimeentulotuen perusosien määrät 2013.

Tapaamisoikeus on tapaamissopimuksen mukaisesti laskettava, yleensä tuomioistuimien päätöksellä perusuviin, joihin kuuluu 2 vrk. Menoina huomioidaan kahden päivän lapsen normimeno. Tämän ylittävistä tapaamisista tulee olla virallinen päätös (muut vuorokaudet ja lommat) tai sosiaalityön suunnitelma.

Ns. jaetun vanhemmuuden tilanteissa, joissa lapsi asuu esim. vuoroviikoin kummankin vanhemman luona, on päätös lapsen huollosta ja tapaamisesta riittävä selvitys siitä, miten huoltosuhde jakaantuu. Toteutuneista tapaamisista voidaan pyytää selvitys, koska aina tapaamiset eivät toteudu sovitulla tavalla.

2.9 Elatusapu

STM ohje 4.6.1. s.132

Uudelle asiakkaalle voidaan huomioida maksettu elatusapu kertaluontoisesti täydentävän toimeentulotuen menona. Asiakasta ohjataan varaamaan lastenvalvojalta aika elatusmaksun kohtuullistamista varten.

Yksityisesti sijoitettujen lasten kohdalla elatusvelvollisuus säilyy lapsen vanhemmilla. Lapsen hoidosta vastaavan henkilön ja hänen perheensä tulot eivät vaikuta lapselle myönnettävän toimeentulotuen määrään.

Korkein hallinto-oikeus (2001:2975) 17-vuotias ja vanhempien elatusvelvollisuus

Korkein hallinto-oikeus (2009:2235): **puolisoiden** elatusvelvollisuus ja myönnetyn toimeentulotuen perintä toiselta puolisoilta

2.9.1 Tavanomaista suuremmat vaatemenot

STM:n opas 4.4.4

Toimeentulotuen perusosa sisältää vaatemenoihin tarkoitetun vähimmäismäärän ja perusosaan sisältyviin menoihin ei pääsääntöisesti myönnetä erikseen toimeentulotukea. On kuitenkin tilanteita, joissa tästä voidaan asiakkaan eduksi poiketa, kun se henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuen on perusteltua.

KHO (7.4.2000/686) on ottanut kantaa toimeentulotuen myöntämisestä romaninaisen pukuun. Puku on katsottu osaksi romanikulttuuria ja sen hankintamenot niin suuriksi, ettei sitä voida lukea kokonaan toimeentulotuen perusosalla katettaviin menoihin. Romaninaisen hameeseen voidaan asua vakituisesti käyttävälle myöntää toimeentulotukea joka toinen vuosi. Edellisten asuinkuntien myöntämät avustukset tulee tarkistaa, mikäli kuntaan muutosta ei ole kauan aikaa.

Kohtuulliset romanihamekustannukset:

Hyvinkää	400 €
Järvenpää	400 €
Tuusula	400 €
Mustijoen perusturva	350 €
Kerava	400 €
Nurmijärvi	400 €

Huomattava on, että aina ei tarvitse hankkia uutta vaatetta, vaan kysymykseen voi tulla vaateen tai helman korjaus. Muuta vaadittaessa kustannusarvion hankinta ja hinnan selvittäminen on asiakkaan tehtävä. Asiakkaan tulee yksilöidä tarve ja perustelut hakemuksessaan.

Romano Mission kannan mukaan romaninainen ei yleensä tarvitse raskausajalle erikseen toista hametta.

2.10 Perhetapahtumat

STM:n opas 4.4.4

Perhetapahtumiin *ei pääsääntöisesti* myönnetä erikseen toimeentulotukea, mutta on kuitenkin tilanteita, joissa perheen tai henkilön etu vaatii täydentävän toimeentulotuen käyttöä esimerkiksi ristiäisten, konfirmaatiotilaisuuden tai hautajaisten järjestämiseen. Pitkäaikaiselle toimeentulotuen asiakkaalle voidaan lähiomaisen hautajaisiin myöntää kukkavihkoa varten enintään 30 € ja mikäli hautauspalvelu ei ole asiakkaan kotipaikkakunnalla, myös matkakulut voidaan huomioida edullisimman vaihtoehdon mukaan. Muilta osin tukeminen edellyttää aina yksilö- ja perhekohtaista harkintaa.

2.11 Hautauskulut

STM:n opas 4.4.4

Toimeentulotuen myöntäminen hautauskuluihin edellyttää vainajan ja lesken käytettävissä olevien tulojen ja varojen huomioimista tulona. Vainajan kuolinpesän hoitajaa pyydetään toimittamaan toimeentulotukihakemuksen yhteydessä vainajan ja lesken pankkitilin kuolinpäivän saldot ja selvitetään maksussa olevat tulot. Joissakin tapauksissa voi olla perustelua huomioida kuolinpesän varallisuus, mutta yleensä kuolinpesän varallisuutta ei pystytä selvittämään hautauksen vaatimalla aikataululla.

Kun toimeentulotukea myönnetään hautaukseen, on mahdollista tehdä takaisinperintäpäätös, jos perukirja ei ole vielä valmis ja asia tulee käsitellä sitä ennen. Perintä tehdään kuolinpesän varoista. Perintäilmoitus lähetetään kuolinpesän hoitajalle ja hoitajaa pyydetään toimittamaan perukirja sosiaalivirastoon sen valmistuttua.

Hautauskustannusten myöntämisessä huomioidaan perukirjan varallisuuspuolelta kaikki käteisvarat tai nopeasti realisoitavissa oleva omaisuus. Kuolinpesän hoitaja voi pyytää hautausseuran ja seurakunnalta maksuaikaa laskuille omaisuuden realisoimisen vuoksi.

Jos poliisi ilmoittaa vainajasta, jolla ei ole tiedossa omaisia, poliisi ohjataan tekemään asiasta kirjallinen ilmoitus käräjäoikeudelle pesänhoitajan määräämiseksi. On mahdollista, että hautauskustannukset tulevat tässä tapauksessa sosiaalitoimen maksettaviksi, jolloin on paikallaan tehdä perintä pesässä mahdollisesti olevaan varallisuuteen. Perintäpäätös lähetetään ko. vainajan kuolinpesälle, ellei tiedossa ole pesänhoitajan nimi.

Jos sosiaalitoimeen tulee muuta kautta ilmoitus vainajasta, jolla ei ole omaisia, sosiaalitoimisto järjestää hautauksen. Sosiaalityöntekijä lähettää kirjallisen ilmoituksen vainajasta käräjäoikeudelle ulkopuolisen pesäselvittäjän määräämiseksi. Ilmoitukseen tulee laittaa kaikki se tieto, mikä vainajasta on käytettävissä. Usein näissäkin tapauksissa poliisi käy toteamassa tapahtuneen ja silloin poliisilla on käytettävissään paremmat tiedot ja se tekee ilmoituksen käräjäoikeudelle.

Mikäli kuolinpesälle ei löydy hoitajaa, vainajalla ei ole perillisiä ja pesään jää varallisuutta, pesänhoitajan määrää Valtiokonttori. Kuolintapauksesta tulee ilmoittaa Valtiokonttoriin ja tällöin vainajan omaisuus menee valtiolle. Mikäli varattomalle kuolinpesälle ei löydy hoitajaa tai kukaan omaisista ei ole halukas asiaa hoitamaan, tehdään asiasta ilmoitus käräjäoikeuteen, joka määrää pesänhoitajan. Mikäli kuolinpesällä ei ole hoitajaa, asunnon tyhjentäminen kuuluu vuokranantajalle.

Sosiaalitoimi ei hoida perunkirjoituksia, vaikka omainen jättäisi sen tekemättä. Mikäli asiakas on kuollut sairaalassa, sairaalan sosiaalityöntekijä hoitaa asiaa: tarvittaessa käräjäoikeudesta määrätään edunvalvoja. Jos kuolinpesässä on varoja, siirretään asia oikeusaputoimiston tai hautaustoimiston hoidettavaksi.

Vainajalta maksamatta jääneet maksut eivät oikeuta toimeentulotukeen, vaan ne ovat kuolinpesän velkaa, ja ne lähetetään omaiselle, jolle ilmoitetaan velvollisuudesta tehdä perukirja. Mikäli omaisia ei ole, mutta pesässä on varoja, voi perunkirjoituksen tekemisen antaa asianajajankin tehtäväksi, tai sopimustoimiston tehtäväksi. Palkkiot maksetaan tällöin pesän varoista, ei kunnan. Pesän varoista suoritetaan kohtuulliset hautaus- ja perunkirjoituskustannukset sekä pesän hoidosta, hallinnosta ja selvityksestä johtuvat tarpeelliset kustannukset (pesänselvitysvelat).

Hautauskuluja myönnettäessä tehdään perintä pesän varoista, mikäli pesä ei ole varaton.

Kun on kyse lähiomaisen hautajaisista, toimentulotukea myönnetään tarvittaessa kukkavihkoon enintään 40 € sekä tarveharkintaisesti hautajaisvaatteisiin ja matkakuluihin. Lähiomaisia ovat puoliso, isovanhemmat, vanhemmat, sisarukset, omat lapset tai otto-/kasvatilapset.

Kunnilla on erilaisia sopimuksia paikallisten hautaustoimistojen kanssa. Kohtuullisina pidettävät hautaustoimistojen kustannukset:

Hyvinkää	Välttämättömät kulut / halvin tarjous
Järvenpää	760 €
Tuusula	Arkkuhautaus 580 €, polttohautaus 440 €
Mustijoen perusturva	600 €
Kerava	760 €
Nurmijärvi	750 €

Lisäksi huomioidaan seurakunnan välttämättömät erilliset laskut kuntien erillisen ohjeen mukaan.

2.12 Erityisruokavalio

STM:n opas 4.4.4

Erityisruokavalioon toimeentulotukea hakevalta asiakkaalta on perusteltua pyytää selvitys erityisruokavalion tarpeellisuudesta ja siitä aiheutuvista kustannuksista. Keliakiaa sairastavat voivat saada Kelalta korvausta gluteenittoman ruokavalion kustannuksiin. Tätä korvausta ei huomioida tulona ja sen katsotaan pääsääntöisesti kattavan gluteenittomasta ruokavaliosta aiheutuvat kustannukset.

2.13 Henkilöllisyystodistus, ajokortti ja passi

Henkilöllisyystodistuksen ja ajokortin hankkimisesta aiheutuneita kustannuksia ei pääsääntöisesti huomioida toimeentulotuen menona. Passi voidaan huomioida vain ulkomaan kansalaiselle silloin, kun on välttämätön asiakirja oleskeluluvan saamiselle. Jos passi on työn kannalta välttämätön, voidaan kustannukset huomioida toimeentulotuessa.

a. Henkilötodistukset

Virallinen henkilötodistus on tarpeellinen asiakirja. Siihen voidaan myöntää toimeentulotukea tarvittaessa. Henkilökortin katoamisesta tai anastuksesta on aina ilmoitettava poliisille. Tällöin poliisi

voi pyynnöstä peruuttaa kortin ja sulkea siinä olevan kansalaisvarmenteen. Kortinhaltijan vastuu varmenteiden käytöstä katkeaa, kun kortti on ilmoitettu sulkulistalle. Asiakkaan, joka hakee toimeentulotukea kadonneen henkilökortin perusteella, tulee pyytää esittämään tosite katoamisilmoituksesta poliisille.

Henkilötodistusten ja passin edellyttämiin valokuviin voidaan myöntää täydentävää toimeentulotukea korkeintaan 20 euroa kuuttia vastaan.

2.14 Työttömyyskassojen jäsenmaksut

Työttömille toimeentulotuen hakijoille huomioidaan työttömyyskassojen jäsenmaksut täydentävän toimeentulotuen menona pääsääntöisesti maksettuja tositteita vastaan. Työssäkäyville katsotaan perusmenoksi. Katso STM ohje s.133- 134

3. Huomioon otettavat tulot ja varat

STM:n opas 4.6

Toimeentulotuessa huomioitavista tuloista säädetään toimeentulotukilain 11 §:ssä. Tuloilla tarkoitetaan kaikkia henkilön tai perheen käytettävissä olevia tuloja tulonlähteestä riippumatta. Käytettävissä olevilla tuloilla tarkoitetaan sellaisia tuloja ja varoja, joihin tuen hakijalla on määräämisvalta. Tulojen huomioimisessa on merkitystä sillä, milloin tulot ovat olleet maksussa ja siten asiakkaan käytettävissä. Jos esim. palkka maksetaan kuun lopussa tai loppupuolella, lähdetään siitä oletuksesta, että palkalla voidaan kattaa seuraavan kuun menoja (KHO 16.2.2001/279, KHO 5.12.2001/3031).

Apuraha on käytettävissä olevaa tuloa ja huomioidaan tulona toimeentulotuessa. Samoin vakuutuskorvaukset huomioidaan tulona siltä osin, kun niillä ei tositteellisesti ole maksettu toimeentulotuessa hyväksyttäviä menoja, esim. hajonneet silmälasit. Mikäli korvaus on maksettu kivusta ja särystä, ja asiakas esittää hoitokuluja tältä osin, kulut vähennetään maksetusta korvauksesta täysimääräisinä.

Säästöt, arvopaperit ja muu helposti realisoitavissa oleva varallisuus huomioidaan käytettävissä oleviksi varoiksi, jotka tulee ennen toimeentulotuen myöntämistä käyttää hakijan tai perheen toimeentuloon. Tällöin toimeentulotukea ei myönnetä ensimmäisellekään kuukaudelle, ellei kyse ole tilanteesta, jossa voidaan todeta, ettei varojen realisointi ole välittömästi mahdollista. Myönnetty toimeentulotuki peritään takaisin asiakkaan varoista.

Loma-asunnon/mökin/toisen omistusasunnon tai kiinteistön realisointimahdollisuudet tulee hakijan selvittää. Jos toimeentulotuen saanti jatkuu yli 6 kk, mökin/kiinteistön realisointitoimiin tulee ensisijaisesti ryhtyä. Poikkeustilanteissa voidaan olla edellyttämättä realisointia, mutta tällöin perustelut tulee kirjata taloudellisen tuen suunnitelmaan ja päätösperusteluihin.

3.1 Tiliotteiden esittäminen ja rahalaitostiedustelut

STM:n opas 3.3.1

Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (12§) ja toimeentulotukilaissa (17§) säädetään asiakkaiden velvollisuudesta antaa sosiaalihuollon toimielimelle kaikki sosiaalihuollon järjestämistä ja

toimeentulotuen myöntämistä varten tarvittavat välttämättömät tiedot (esim. pankin tiliotteet voivat olla tällaisia tietoja).

Tiliotteina hyväksytään pääsääntöisesti vain pankkien viralliset tiliotteet ja katkeamattomat, verkkopankkitunnuksilla tulostetut tiliotteet, joissa on näkyvissä alku- ja loppusaldo, tilinumero ja tilinomistaja. Pankkien kanssa voidaan solmia sopimus tiliotteiden kotiin lähettämisestä, jolloin tiliotteiden saamisesta ei peritä erillistä korvausta. Näin ollen pankkien erikseen pyytämiä tiliotemaksuja ei huomioida toimeentulotuessa menona. Pankkiautomaatilta otetut tilitapahtumaluettelot eivät sellaisenaan ole riittäviä, mutta niillä voidaan tarvittaessa täydentää virallisia tiliotteita.

Lisäksi laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (20§) säädetään sosiaaliviranomaisen tiedonsaantioikeudesta salassa pidettäviin tietoihin, joita myös rahalaitostiedot ovat. Edellytyksenä on, että tarvittavia tietoja ei muilla keinoin saada ja on perusteltu syy epäillä asiakkaan antamien tietojen luotettavuutta tai riittävyyttä. Asiakkaalle on siis varattava tilaisuus antaa lisäselvityksiä. Mikäli sosiaalihuollon viranomainen ei saa riittäviä, luotettavia tulo- tai varallisuustietoja muilla keinoin, voidaan tehdä pyyntö rahalaitokselle. Tämä on kuitenkin vasta viimeinen, poikkeuksellinen keino. Rahalaitospyyntöstä on tehtävä kirjallinen, muutoksenhakukelpoinen päätös ja annettava se tiedoksi asiakkaalle. (KHO 30.11.2006/3228 ja EOA 22.5.2002/1643/4/00.) Tämän toimeentulotuen myöntämisohjeen liitteenä (liite 2) on Suomen Kuntaliiton ja Suomen Pankkiyhdistyksen yhteistyössä laatima rahalaitospyyntö - lomake kuntien käyttöön. Lisäksi samassa liitteessä on malli rahalaitospyyntöä päätöstekstistä.

Rahalaitostiedustelun pyyntölomakkeen allekirjoittaa esimies. Asiakkaalla on päätöksestä muutoksenhakuoikeus. Pyyntöä ei saa esittää rahalaitokselle ennen kuin päätös on lainvoimainen, eli ennen kuin muutoksenhaku tai valitusajka on kulunut umpeen tai viime kädessä vasta korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen.

3.2 Tulojen jaksottaminen

STM:n opas 3.2.4

Toimeentulotukilain 15 § mukaan toimeentulotuki määrätään kuukaudelta, mutta tarpeen mukaan se voidaan määrätä ja maksaa lyhyemmälle ja pidemmälle ajallekin. Tulot ja menot on huomioitava siltä ajanjaksolta, jota toimeentulotuen määrääminen koskee. Tästä voidaan kuitenkin poiketa, jos tuen saaja on saanut suuren kertakorvauksen, esim. lopputilin, vakuutuskorvauksen tai perinnön (KHO 28.8.2003/444), jolla tuen saaja turvaa itselleen ja perheelleen riittävän toimeentulon pidemmälle ajalle. Siihen, kuinka pitkälle ajanjaksolle tulo voidaan jaksottaa, vaikuttaa tuen saajan yksilölliset olosuhteet. Jaksottamista ei saa tehdä toistaiseksi, eikä se saa olla kohtuutonta. Tulojen jaksottamiseen vaikuttaa lisäksi se, onko kyseessä uusi vai vanha asiakas eli se, onko asiakas voinut varautua tulojen jaksottamiseen. Merkitystä on myös sillä, onko jaksotettavat tulot tosiasiallisesti asiakkaan käytössä (KHO 14.1.2002/74). Mikäli asiakas voi osoittaa (näyttövaatimus), että jaksotettava tulo on käytetty sinänsä hyväksyttäviin tarkoituksiin, eikä niitä ole enää käytettävissä, ei uuden eikä vanhan asiakkaan kohdalla tulojen jaksottamiseen pidä ryhtyä.

Toimeentulotukilain 15 § mukaan ansiotulot voidaan huomioida tulona myös jälkikäteen, jos tulot eivät ole olleet tiedossa tukea määrättäessä ja jos toimeentulotukea haetaan ensimmäisestä päätöksestä heti seuraavan kahden kuukauden aikana. Tulon huomioiminen jälkikäteen edellyttää myös, että tuen saajalle on ilmoitettu ensimmäisessä päätöksessä, että sen jälkeen mahdollisesti maksussa olevat ansiotulot tullaan huomioimaan tulona seuraavissa päätöksissä.

Oleellista on, että asiakas voi varautua tulon huomioimiseen ja ilmoittaminen on syytä kirjata asiakkaan päätökseen. Myöhempi huomioiminen ei myöskään saa olla asiakkaalle kohtuutonta. Hallinto-

oikeuksissa on kuitenkin tehty ratkaisuja, joiden mukaan muukin kuin ansiotulo voidaan edellä mainittujen edellytysten täytyessä jaksottaa seuraavalle tai seuraaville kuukausille. Merkitystä on jaksotettavan tulon suuruudella. Vähäisen tulon jaksotus ei voi ulottua, kuin seuraavalle kuukaudelle ja hyvin vähäisen tulon jaksotukseen ei pidä lainkaan ryhtyä.

3.3 Tulot, joita ei oteta huomioon

STM:n opas 4.6.2

Toimeentulotukea määrättäessä tulona ei oteta huomioon:

- vähäisiksi katsottavia ansiotuloja ja avustuksia,
- Sosiaali- ja terveysministeriö on ohjeistanut kuntia oppaassa toimeentulotuen hyväksi käytännöiksi ja ratkaisuiksi. Ohjeistuksessa todetaan, että lasten satunnaiset kesä- ja viikonloppupalkat ovat sellaisia vähäisiä ansiotuloja, jotka tulee jättää huomioon ottamatta.
- alle 18 -vuotiaan lapsen säännöllisiä tuloja siltä osin, kuin ne ylittävät hänen osaltaan toimeentulotukilain 7§:n ja 7c §:n nojalla huomioon otettavat menot
- tuloja siltä osin kuin ne vastaavat työmatkamenoja ja muita työssäkäynnistä aiheutuvia menoja
- äitiysavustuslain mukaista äitiysavustusta eikä vammaisetuuksista annetun lain mukaista etuutta
- Kelan kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaista ylläpitokorvauksista
- työttömyysturvalaissa ja julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa tarkoitettuja
- kulukorvauksia, työmarkkinatuen korotusosaa tai muutosturvalisää eikä ansiosidonnaisen päiväraham korotettua ansio-osaa ja muutosturvan ansio-osaa
- korvauksia tai tuloja, joita vastaava meno on toimeentulotukilain 8 §:n nojalla jätetty toimeentulotukilaskelmassa huomioimatta. Esimerkkinä hoitotuki ja vammaistuki, joilla voidaan kattaa esim. turvapuhelinmaksuja ja vakuutuskorvaus, joka kattaa esim. tapaturmavakuutuslain, liikennevakuutuslain tai potilasvahinkolain nojalla maksetut hoitokulukorvaukset.
- 31.12.2014 saakka vähintään 20 %:a perheen ansiotuloista, enintään kuitenkin 150 €/kk.

Pikavippejä ei oteta huomioon tulona eikä menona.

3.4 Työttömyysturvan huomioiminen tulona

STM:n opas 3.2.4

Työttömyyspäivärahat ja työmarkkinatuet maksetaan yleensä neljän viikon erissä 20 päivältä, jolloin vuoden työttömänä ollut saa työttömyysetuutta 13 kertaa vuoden aikana. Toimeentulotuen hakijalle voidaan huomioida tulona todelliset, maksetut erät, eli kerran vuodessa yhdelle kalenterikuukaudelle osuu kaksi tulona huomioitavaa työttömyysturvaerää. Tulona voidaan myös huomioida kuukausittainen keskimääräinen tulo eli huomioidaan tulona työttömyysturva 21,5 päivältä kalenterikuukautta kohden, jolloin yhtenäkkään kuukautena ei tule huomioitavaksi 13. maksuerä. Työttömyysturvan huomioimisessa on aina kyse käytettävissä olevan tulon määrittelemisestä ja tilanteissa on huomioitava toimeentulotukilain 11§ käytettävissä olevista tuloista.

Asiakkaalle on varattava riittävän pitkä aika varautua 21,5 päivän mukaiseen työttömyysturvan huomioimiseen. Kohtuullisena aikana pidetään 2-3 kuukautta. Asiakkaalle on siis ajoissa ilmoitettava siirtymisestä 21,5 päivän mukaiseen työttömyysturvan huomioimiseen. Mikäli siirrytään huomioimaan työttömyysturva 21,5 päivältä kalenterikuukautta kohden, sen käytössä on oltava johdonmukainen. Jos asiakkaat tulot vaihtelevat, työttömyysturvan maksamisessa tapahtuu katkoksia, tulee arvioida pitääkö

21,5 päivän mukaisesta huomioimisesta luopua. Menettely ei saa olla asiakkaalle kohtuuton ja aina tulee tarkastaa, että tulot tosiasiallisesti ovat asiakkaan käytettävissä (KHO 31.12.2001/3320, KHO 9.10.2002/2462).

Työttömyysturvan huomioiminen 21,5 päivän mukaan voidaan aloittaa vasta kun asiakkaan kohdalle on ensimmäisen kerran osunut kaksi työttömyysturvan maksuerää samalle kuukaudelle. Tätä ei ole kuitenkaan välttämätöntä tehdä välittömästi kahden erän osuessa kohdalle, vaan se voidaan tehdä vasta myöhemmissä toimeentulotukipäätöksissä. Sosiaali- ja terveysministeriö kuitenkin suosittelee, että 21,5 päivän mukainen käytäntö otetaan käyttöön heti kahden erän osuessa kohdalle (edellyttäen, että asiakkaalle on tästä ajoissa ilmoitettu). Sosiaali- ja terveysministeriö suosittelee myös, että asiakkaan on pitänyt olla toimeentulotuen saajana toisen erän osuessa kohdalle, tai muutoin 21,5 päivän mukaiseen tulojen huomioimiseen ei voida ryhtyä. Tulona ei siis voida huomioida sellaista tuloa, jonka asiakas saa vasta tulevaisuudessa, eikä myöskään voida ennakoida työttömyyden mahdollista jatkumista (KHO 7.11.2001/2762, KHO 7.11.2001/2754).

Tilanteessa, jossa asiakkaan työttömyysturvan maksaminen päättyy, tulee viimeinen tulona huomioitava erä huomioida todellisen suuruisena (KHO 18.12.2001/3148). Mikäli asiakkaan toimeentulotukilaskelmaa korjataan jälkikäteen, ei korjauslaskelmassa saa muuttaa 20 päivän erää 21,5 päivän eräksi (EOA 20.2.2007/2263/4/05).

3.5 Alaikäisen lapsen tulot ja varat

STM:n opas 4.6.1,4.6.2,4.6.3

Toimeentulotuki määrätään perheen tulojen, varojen ja menojen perusteella. Jos ala-ikäinen lapsi asuu perheessä vanhempiensa kanssa, huomioidaan lapsen tulot ja varat perheen toimeentulotukea määrättäessä. Lapsella voi olla omia varoja, ansiotuloja, eläke, lahjoituksena saatuja varoja tai helposti realisoitavaa omaisuutta, jotka voidaan ottaa huomioon lapsen perusosaa tai muita perusmenoja vähentävinä tuloina. Lahjoituksen ja omaisuuden täysi omistus ja määräämisoikeus täytyy näissä tilanteissa olla alaikäisellä itsellään (KHO 30.12.1999/4287). Alaikäisen säännöllisiä tuloja tai alaikäisen varoja ei voida ottaa tulona huomioon alaikäisen perusosaa tai muita hänen perusmenojaan (esim. alaikäisen pääluvun mukainen osuus vuokrasta) ylittävältä osalta (HAO 10.10.2006, nro 06/0923/5). Alaikäinen ei ole velvollinen elättämään perheen muita lapsia tai vanhempiaan.

Alaikäisen tuloja huomioitaessa tulee aina tarkastella perheen kokonaistilannetta ja arvioida, onko tarkoituksenmukaista jättää huomioimatta esim. alaikäisen nuoren kesätyöstään saamaan palkkaa. Lapsen vähäiset kesäansiot eivät vähennä perheen toimeentulotukea.

3.6 Veronpalautuksen ja satunnaisten tulojen huomioiminen

STM:n opas 4.6.2

Pääsääntöisesti kaikki asiakkaan ja perheen käytettävissä olevat tulot ovat ensisijaisia toimeentulotukeen nähden tulonlähteestä riippumatta. Veronpalautuksien huomioimisesta on kunnilla erilaisia käytäntöjä.

Veronpalautukset jätetään tulona huomioimatta seuraavan taulukon mukaan:

Hyvinkää	yksinelävä 50 €, perhe 100 €
Järvenpää	yksinelävä 50 €, perhe 100 €
Tuusula	yksinelävä 100 €, perhe 160 €
Mustijoen perusturva	yksinelävä 50 €, perhe 100 €
Kerava	100 € / talous
Nurmijärvi	100€ / talous

Pienistä lainoista, yksityishenkilöiltä saaduista avustuksista ja lainoista, arpajaisvoitoista ja pienistä lahjoituksena saaduista tuloista pyydetään selvitys ja tulona huomioitaessa tarkastellaan hakijan kokonaistilannetta. Vähäiset (n. 50 €) yksityispanot voidaan jättää huomioimatta tulona, mikäli se ei ole toistuvaa. Pienet lainat voidaan jättää huomioimatta tulona, mikäli tiliotteilla tai muulla luotettavalla selvityksellä osoitetaan, että laina on pian maksettu takaisin, jolloin ei voida ajatella lainarahoja käytetyn elämiseen.

4. Toimeentulotuen erityistilanteet

4.1 Toimeentulotuen perusosan alentaminen

STM:n opas 4.2.2

Toimeentulotuen perusosan alentamisesta säädetään toimeentulotukilain 10 §:ssä. Toimeentulotukea hakevan 18-24-vuotiaan ilman ammatillista koulutusta vailla olevan nuoren perusosaa voidaan alentaa enintään 20 prosenttia, jos hänen toimeentulotuen tarpeensa aiheutuu siitä, ettei hän ole oikeutettu työttömyysetuuteen koulutuksesta kieltäytymisen tai sen keskeyttämisen vuoksi. Toimeentulotukea hakevan opiskelijan perusosan alentamisesta kts. KHO 20.6.2001/1481 ja KHO 4.10.2006/2547. Toimeentulotuen perusosan alentaminen on mahdollista vain toimeentulotukilain 10§ säädetyissä tilanteissa ja sen yhteydessä laadittavassa suunnitelmassa on otettava huomioon asiakkaan mahdollisuudet työllistyä ja turvata oma elatuksensa siten kuin toimeentulotukilain 2 §:ssä säädetään.

Työvoimaviranomaisilta saadut tiedot otetaan huomioon harkittaessa toimeentulotuen perusosan alentamista. Asiakkaan tilanne ja toimeentulotuen perusosan alentamisen tarpeellisuus arvioidaan vasta kun asiakas on saanut työvoimapolitiittisen lausunnon. Perusosan alentamisen kohtuullisuutta harkittaessa huomioidaan mm. asiakkaan ikä, terveys, olosuhteet, aiempi työhistoria ja koulutus. Suunnitelman laatimiseen saakka asiakkaan toimeentulotuki on laskettava täydellä perusosalla.

Perusosan alentamisen yhteydessä on laadittava suunnitelma

Toimeentulotuen perusosan alentaminen edellyttää aina suunnitelmaa asiakkaan itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi, joten perusosan alentaminen voidaan tehdä vasta suunnitelman laatimisen jälkeen. Suunnitelma on pyrittävä tekemään yhdessä asiakkaan kanssa ja tarvittaessa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Mikäli asiakas kieltäytyy suunnitelman teosta tai ei saavu hänelle suunnitelman tekoon varatulle ajalle, viranomainen laatii suunnitelman asiakkaan puolesta ja välittää suunnitelman asiakkaalle vähintään tiedoksi.

- Pohjana tai lähtökohtana voidaan käyttää esim. työnhakusuunnitelmaa, aktivointisuunnitelmaa tai aiemmin tehtyä sosiaalihuollon asiakaslain mukaista suunnitelmaa ja liittää nämä osaksi perusosan alentamista koskevaa suunnitelmaa.
- Toimeentulotuen perusosan alentamisen yhteydessä laadittava suunnitelma voidaan tehdä palvelusuunnitelma pohjalle ja siihen on sisällytettävä nykytilanteen kuvaus sekä kuvaus siitä, mitä tehdään ja kuka tekee, jotta perusosan saa nostettua normitasolle.
- Suunnitelmasta on käytävä ilmi, mitä asiakkaalta edellytetään ja minkä viranomaisten puoleen hänen tulee asian hoidossaan kääntyä.
- Suunnitelman on oltava realistinen ja konkreettinen suhteessa asiakkaan kykyihin ja viranomaisten antamaan tukeen.
- Mikäli asiakkaalla on jo olemassa oleva sosiaalihuollon asiakaslain mukainen palvelusuunnitelma, jossa on jo huomioitu tai otettu kantaa mahdolliseen perusosan alentamiseen ennakoivasti, voidaan perusosan alentamisen tullessa ajankohtaiseksi viitata olemassa olevaan palvelusuunnitelmaan. Tällöin on kuitenkin avattava asiakastietojärjestelmään uusi asiakirja / suunnitelma -pohja perusosan alentamista varten ja kirjattava tähän viittaus vanhaan palvelusuunnitelmaan. Uuteen asiakirjaan voidaan niin ikään kopioida tarpeellisilta osin esim. työnhakusuunnitelma tai sen osa. Asiakkaalla voi esimerkiksi olla palvelusuunnitelma

siitä kuinka toimitaan perusosan säilyttämiseksi ja missä tilanteissa alentaminen tulee kyseeseen (esim. työttömyysturvan maksatus katkeaa asiakkaasta johtuvista syistä ja työvoimapolitiittinen lausunto on kielteinen). Tällöin ei tarvitse laatia uutta suunnitelmaa perusosan alentamisen yhteydessä, vaan avataan asiakastietojärjestelmään uusi asiakirja / suunnitelma -pohja perusosan alentamista varten ja kirjataan tähän viittaus vanhaan palvelusuunnitelmaan.

- Aikuissozialityön asiakkaalle laadittavaan palvelusuunnitelmaan voidaan myös kirjata ne toimenpiteet ja keinot, joilla oikeus täysimääräiseen toimeentulotuen perusosaan säilyy ja toisaalta myös ne seikat ja edellytykset, millä perusosaa voidaan alentaa.
- Mikäli asiakas tällaisen palvelusuunnitelman voimassaoloaikana toimii siten, että perusosan alentaminen tulee kyseeseen, tulee asiakkaan tilanne selvittää, kuulla asiakasta ja täydentää palvelusuunnitelmaa kuvauksella siitä, miten toimitaan alentamisen poistamiseksi. Asiakas saattaa esim. uusia työnhakuaan aina toimeentulotuen hakemista varten eikä muutoin osoita aktiivisuutta toiminnassaan työvoimaviranomaisten kanssa, tällöin asiakkaalta voidaan suunnitelmassa edellyttää yhtäjaksoista aktiivisuutta, yhtäjaksoista työnhaun voimassaoloa edellytyksenä perusosan säilymiselle.
- Mikäli asiakkaan työttömyysturvan maksatus katkeaa asiakkaan omasta toiminnasta johtuen, voi asiakkaalle tehtävään toimeentulotukipäätökseen jo etukäteen kirjata tiedon tulevasta perusosan alentamisesta ja ajanvarauksesta. Asiakasta voi myös ohjata itse varamaan aikaa sosiaalityöntekijälle tai sosiaaliohjaajalle.

Perusosan alentaminen 0-40 %

Toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa 0-40 %. Poikkeaminen lakiin kirjatusta enimmäismäärästä asiakkaan eduksi on mahdollista tehdä perustellusti. Poikkeaminen tulee kyseeseen esim. tilanteissa, joissa työvoimatoimisto ei pidä asiakkaan työstä irtisanoutumista perusteltuna, mutta sosiaalihuollon ammattilainen näkee tilanteessa lieventäviä asianhaaroja. Voi myös olla tilanne, jossa vähäisempää alentamista on perusteltua käyttää kannustimena tai tilanne, jossa työvoimatoimisto antaa asiakkaalle esim. kurssiosoituksen, joka asiakkaan olosuhteet, ikä, terveys tai aiempi työhistoria huomioiden ei ole sosiaalityön näkökulmasta tarkoituksenmukaista.

Toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa aina 1-2 kuukautta kerrallaan. Laissa asetettu alentamisen enimmäiskesto kerrallaan on 2 kuukautta. Kokonaiskesto ei ole laissa rajattu, mutta perusteet alentamiseen on tarkistettava 1-2 kuukauden välein. Asiakas on tavattava säännöllisesti ja asiakkaan tilanne ja alentamisen kohtuullisuus arvioitava uudelleen. Perusosan alentaminen puuttuu henkilön viimesijaiseen toimeentuloon ja siksi alentaminen on perusteltua tehdä pääsääntöisesti 1 kuukaudelle kerrallaan ja vain poikkeuksellisesti 2 kuukaudelle.

Toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa yli 20 %, jos asiakas kieltäytyy toistuvasti työvoimapolitiittisista toimenpiteistä ja muusta toimintakykyä edistävästä toiminnasta. Tällöin asiakkaan toiminnasta on toistuvasti pääteltävissä, ettei hän halua ottaa osaa työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin tai ottaa vastaan työtä. Asiakasta on siten toistuvasti myös kehotettava toimimaan aktiivisesti itsenäisen suoriutumisen eteen. Kieltäytymiset on syytä dokumentoida tarkasti, koska se mahdollistaa sen arvioinnin onko kyseessä toistuva kieltäytyminen. Mahdollisuuden 40 % perusosan alennukseen voi kirjata jo aiempaan perusosan alentamisen yhteydessä laadittuun suunnitelmaan.

Toimeentulotuen perusosan alennus 40 % on kohtuullista tehdä ainoastaan yhdelle kuukaudelle kerrallaan. Ensimmäisen kuukauden 40 % alennuksen jälkeen asiakas on tavattava ja arvioitava alennuksen kohtuullisuus. Mikäli asiakkaan tilanne on ennallaan tai asiakas ei tule varatulle ajalle,

voidaan 40 % alennusta jatkaa 1 kuukaudella ja tämän jälkeen asiakkaan tilanne on arvioitava aina kuukauden välein. Perusosan alentaminen 40 %:lla on jo varsin voimakas puuttuminen henkilön viimesijaiseen toimeentuloon.

4.2 Toimeentulotuen takaisinperintä

Toimeentulotukilaki 20 § - 23 § ja STM:n opas 5.1

Useimmissa tapauksissa toimeentulotuen takaisinperintä tulee kyseeseen tilanteessa, jossa tuen saaja odottaa ensisijaisia etuuksia, mutta ne eivät kuitenkaan ole hänen käytettävissään vielä toimeentulotukea määrättäessä tai tilanteessa, jossa tuen saaja on saamassa käyttöönsä omaisuutta, jonka hän voi käyttää toimeen tulemiseen. Perintä voidaan tehdä vain, jos sillä ei vaaranneta tuen saajan tai hänen huollettaviensa toimeentuloa. Perintä voidaan myös jättää tekemättä, vaikka edellytykset siihen olisivat olemassa, jos esim. toimeentulotuen tarve on kertaluonteinen, perittävä tulo tai varallisuus on vähäinen tai varallisuus on vaikeasti realisoitavissa. Takaisinperintä ei saa aiheuttaa uutta toimeentulotuen tarvetta, sen on oltava kohtuullista ja sosiaalityön näkökulma tulee huomioida ennen perintäpäätöstä.

Takaisinperintäpäätös on tehtävä samalla, kun päätetään toimeentulotuen myöntämisestä. Takautuvaa päätöstä perinnästä ei voida tehdä (EOA 29.4.2005/2099/4/03, KHO 18.12.1990/4496). Poikkeuksellisesti päätös takaisinperinnästä voidaan tehdä jälkikäteen, jos toimeentulotuen myöntäminen on perustunut tahallisesti virheellisiin tietoihin tai ilmoitusvelvollisuuden tahalliseen laiminlyöntiin. Viranomaisen on kyettävä osoittamaan, että toiminta on ollut tietoisesti tahallista. Takaisinperintä päätöksestä on ilmentävä mihin tuloon tai varallisuuteen perintävaatimus kohdistuu. Yksilöinti helpottaa myös perinnän toimeenpanoa.

Tilanteissa, joissa toimeentulotukea on myönnetty odotettavissa olevaa etuutta vastaan, voidaan se periä takaisin suoraan niistä etuuksista ja siltä ajalta, jolta toimeentulotukea on myönnetty. Edellytyksenä on, että tuen maksajalle on asiasta ilmoitettu vähintään kaksi viikkoa ennen ensisijaisen etuuden maksupäivää (Toimeentulotukilaki 23 §).

Tilanteissa, joissa myönnetty toimeentulotuki peritään takaisin esim. kiinteästä omaisuudesta tai kuolinpesältä, perintä edellyttää hakemusta hallinto-oikeudelle (KHO 21.11.2006/3086). Näissä tilanteissa myös korvauksen maksajalle on ilmoitettava perinnästä vähintään kaksi viikkoa ennen korvauksen maksamisajankohtaa. Mikäli ilmoitusta ei ajoissa tehdä, toimitin menettää oikeutensa korvaukseen.

Mikäli tuen saaja on saanut toimeentulotukea virheellisillä tiedoilla, sitä ei voida kuitata takaisin seuraavista toimeentulotuista. Tuen takaisinperinnästä on aina tehtävä päätös, joten tuen saajan kanssa ei voida sopia, että hän esim. lyhentää toimeentulotuella takaisinperintävelkaansa. Toimeentulotukea ei myöskään voida myöntää velaksi. Toimeentulotukea saa periä takaisin vain toimeentulotukilain 20 § perusteella, asiakkaan suostumus asiaan ei siis riitä.

Väärinkäytösepäilyistä, koskien esimerkiksi virheellisten tietojen antamista, työntekijä ilmoittaa esimiehelleen, joka ratkaisee tapauskohtaisen harkinnan perusteella viedäänkö asia eteenpäin ja tehdäänkö asiasta rikosilmoitus.

4.3 Opiskelijat ja kotona asuvat nuoret

STM:n opas 2.2.

Opiskelijan ensisijaiset etuudet muodostuvat opintotukilain mukaisesta opintotuesta, joka koostuu opintorahasta, aikuisopintorahasta, asumislisästä ja valtion takauksesta opintolainaan. Opintotuki otetaan kokonaisuudessaan huomioon toimeentulotukea määrättäessä. Myös opintolaina otetaan tulona huomioon siihen määrään asti kun opiskelijalla on sitä mahdollisuus saada. Opiskelijat kuuluvat toimeentulotuen piiriin, jos ensisijainen etuus ei ole riittävä, tai sitä ei saa.

Toimeentulotukilain 2 a §:n mukaista velvollisuutta ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi ei ole päätoimisella opiskelijalla. Opiskelu katsotaan päätoimiseksi silloin, kun opiskelijalla on oikeus opintotukeen. Päätoimisesti opiskeleva voidaan kesäajalle velvoittaa ilmoittautumaan työvoimatoimistoon työttömäksi työnhakijaksi, jos hän ei saa kesäajalle opintotukea.

Toimeentulotukilain 2 a §:n säännös velvollisuudesta ilmoittautua työnhakijaksi ei koske päätoimista opiskelijaa, lukuun ottamatta loma-aikoja tai muita pidempiä keskeytyksiä opinnoissa. Iltaopiskelijoiden edellytetään ilmoittautuvan työnhakijoiksi, koska iltaopiskelun ei katsota estävän työmarkkinoiden käytettävissä oloa. Mikäli iltaopiskelija ei ilmoittaudu työttömäksi työnhakijaksi tai ei pidä työnhakuaan voimassa, suhtaudutaan tilanteeseen oman elatuksen laiminlyöntinä.

Mikäli opiskelijan opinnot pitkittyvät, tulee opiskelijalta pyytää suunnitelma opintojen loppuun saattamiseksi (kts. myös KHO 20.6.2001/1481). Opintotuen maksaminen voidaan keskeyttää, jos opintojen edistymistä ei pidetä riittävänä. Oikeutta toimeentulotukeen ei kuitenkaan tällä perusteella voida evätä. Opiskelijan omalla toiminnalla voi kuitenkin olla merkitystä siihen, voidaanko toimeentulotuen perusosaa alentaa. Opiskelijaa koskevat samat säännökset, kuin muita toimeentulotuen hakijoitakin. Sellaisen opiskelijan kohdalla, joka ei saa opintotukea riittämättömien opintosuoritusten vuoksi, mutta ei myöskään hakeudu ansiotyöhön, voi tulla kyseeseen toimeentulotukilain 10 §:n mukainen työstä kieltäytyminen ja toimeentulotukilain 20 §:n mukainen oman elatusvelvollisuuden laiminlyöminen. Mikään menettely ei kuitenkaan saa olla kohtuuton.

Opiskelijan toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon opiskelijan olosuhteet (missä vaiheessa opiskelu on, perhesuhteet, jne.) ja käytettävä yksilökohtaista harkintaa. Opintotuki maksetaan ainoastaan opiskelukuukausilta, joten muilta kuukausilta on toimeentulotuen tarve arvioitava sen hetken tilanteen mukaan.

Mikäli kotona asuva täysi-ikäinen, opiskeleva nuori muuttaa asumaan itsenäisesti, on toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa harkittava itsenäisen asumisen perusteita ja onko kotona asuminen toimeentulotukilain mukainen ensisijainen tapa huolehtia elatuksesta itsenäisen asumisen sijaan.

Pääsääntöisesti toisen ammatin opiskelua tai jatko-opintoja ei tueta toimeentulotuella. Toisen ammatin opiskelijoita tai jatko-opiskelijoita ei kuitenkaan ole suljettu toimeentulotuen ulkopuolelle. Mikäli opiskelijalla on oikeus ensisijaisiin opintoetuuksiin ja opiskelija on ne hakenut, on tilanne arvioitava kuten muukin toimeentulotukiasia. Toisen ammatin- ja jatko-opiskelijoiden kohdalla tulee käyttää yksilöllistä harkintaa (KHO 4.10.2006/71).

4.3.1 Opintolaina

Opintotuki on opiskelijan ensisijainen etuus ja siihen kuuluvat opintoraha, asumislisä ja valtiontakaus opintolainaan. Myös valtion takaama laina on ensisijainen toimeentulotukeen nähden. Opintolainan valtiontakaus myönnetään opintorahaa tai aikuiskoulutustukea saavalle. Opiskelija, joka ei saa opintorahaa, voi saada lainatakauksen, jos hän on 18–19 –vuotias ja itsenäisesti asuva, ei kuitenkaan

lukiolainen. Lukiolaiselle voidaan myöntää valtioneuvoston takaus vain, jos hän saa opintorahaa. Opintorahaan vaikuttavat vanhempien tulot.

Korkein hallinto-oikeus (2000:3001) ja (2001:3187) vanhempien tuki lainana

Opintolainan hakemista ei edellytetä

- alle 18-vuotiailta
- jälkihuollossa olevilta
- varsinaista tutkintoa edeltäviä, valmentavia opintoja opiskelevilta
- kotona asuvalta 18–20-vuotiaalta lukiolaiselta, jos vanhemmat ovat toimeentulotuen saajia

Opintolainaa jaksotetaan kuukausituloksi myöntöajankohdalle (KHO 23.3.2005/629), vaikka se nostettaisiin kerralla tai sitä ei nostettaisi lainkaan oikeudesta huolimatta. Lainan viimeinen nostopäivä on varmistettava kesäajan toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa. Opintolainaa on tarkoitettu kattamaan opiskelusta aiheutuvia kustannuksia syys- ja kevätlukukauden ajan. Tällöin opintolainaa voidaan jaksottaa kuukausittaiseksi tuloksi samalle ajanjaksolle, jolle opintorahakin maksetaan (KHO 28.2.2003/444). Opintolainaa voidaan myös huomioida kokonaan tuloksi sille kuukaudelle, jolloin se on kokonaisuudessaan nostettavissa, jos opiskelijan olosuhteet eivät tästä vaarannu (KHO 23.3.2005/629).

Opiskelijoiden kesäajan toimeentulotuen tarpeen arviointia helpottamaan on laadittu lomake "opiskelijan olosuhdeselvitys" toimeentulotukihakemuksen liitteeksi. Kesäajalla ensisijaisia ovat kesätyöt. Mikäli opintolainaa on nostamatta, sitä voidaan nostaa heinäkuun loppuun saakka. Opiskelijan hakiessa toimeentulotukea kesäajalle tilanteessa, jossa hän ei ole nostanut opiskelukuukausille opintolainaa, johon hänellä olisi ollut oikeus, voidaan nostamatta jäänyt opintolainaa huomioida käytettävissä olevana tulona hakemuskuukaudelle. Tulon jaksottaminen siitä eteenpäin on tehtävä yksilökohtaiseen harkintaan perustuen (KHO 30.11.1999/3854, KHO 28.2.2003/444, KHO 23.3.2005/629).

Mikäli opiskelijalla on opintolainan valtion takauspäätös, eikä opiskelija nosta opintolainaa, otetaan lainan määrä tulona huomioon eli katsotaan lainan olevan käytettävissä olevaa tuloa. Menettely on kuitenkin arvioitava kohtuulliseksi (KHO 23.3.2005/629). Mikäli opiskelija ei luottotietomerkinnän vuoksi saa lainaa nostettua mistään pankista (opiskelijaa voi pyytää toimittamaan asiasta pankin selvityksen), on opiskelija ohjattava Kelan opintotukikeskukseen. Tällaisessa tilanteessa lainan laskennallista määrää ei huomioida tulona. Myös selvittelyn ajan opiskelijaa tuetaan normaalin toimeentulotukimenettelyn mukaisesti. Opiskelijan luottotietomerkinnän syy on myös hyvä selvittää ja arvioitava voidaanko sen hoitamisessa opiskelijaa tukea toimeentulotuella. Jos esim. merkintä johtuu vähäisestä summasta, tulee arvioida auttaako sen huomioiminen toimeentulotukimenona opiskelijaa saamaan jatkossa opintolainan ja tulemaan itsenäisemmin toimeen.

Jälkihuollossa olevaa nuorta ja nuorta, joka opiskelee valmentavissa opinnoissa tai opinnoissa, jotka eivät valmista ammattiin tai paranna työmarkkinavalmiuksia, ei velvoiteta hakemaan opintolainaa. Myöskään kotona asuvalta lukio-opiskelijoilta ei edellytetä opintolainan hakemista. Lukion kohtuulliseksi kestoksi katsotaan 4 vuotta.

Opintolainan korkoja ei huomioida menoina toimeentulotukilaskelmissa, vaan opiskelija ohjataan sisällyttämään ne lainan pääomaan (KHO 5.5.2006/1041). Työttömyyden, varusmiespalvelun, hoitovapaan ja sairauden vuoksi opiskelija voi hakea opintolainan korkoihin vapautusta Kelalta.

4.3.2 Opiskelutarvikkeet ja -maksut

Vanhempien osallistuminen nuoren koulutuskustannuksiin selvitetään. Mikäli opiskelijan vanhemmat eivät voi tukea opiskelijaa, myönnetään koulutuskustannuksiin toimeentulotukea. Asiakkaan tulee toimittaa oppilaitoksen edustajan todistama selvitys välttämättömistä opiskelutarvikkeista, jossa on mukana hinta-arvio.

Opiskelutarvikkeista välttämättömät oppikirjat, taskulaskin, työvaatteet ja -kengät huomioidaan lukiolaisille ja ammattioppilaitoksissa opiskeleville täydentävän toimeentulotuen menona edullisimman vaihtoehdon mukaan, mikäli oppilaitos ei näitä korvaa ja edellyttäen että perhe tai opiskelija itse on toimeentulotuen asiakkaana. Lisäksi opintojen suorittamiselle välttämättömät näyttö-, lupa- ja pääsykoemaksut ym. huomioidaan täydentävän toimeentulotuen menona. Lukukausimaksuja ei huomioida toimeentulotuen menona.

4.3.3 Opiskelumatkakulut

Kelan koulumatkatuki on osa ensiesisijaisia etuuksia lukiolaisille ja ammattikoululaisille. Koulumatkatuki korvaa päivittäisten koulumatkojen kustannuksia, jos koulumatka on vähintään 10 km ja kustannukset ylittävät 54 euroa kuukaudessa. Opiskelijan todelliset opiskelumatkakulut voidaan huomioida täydentävän toimeentulotuen menona julkisen liikenteen taksojen mukaan toimeentulotukilain 7c §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan.

4.3.4 Vanhempien elatusvastuu

KHO:n päätöksen (KHO 26.8.2004/2013) mukaan vanhemmat eivät ole vastuussa täysi-ikäisen, opiskelevan nuoren elatuksesta. Vanhempien elatusvastuuta ei voida perustaa lapsen elatuksesta annetun lain 3§ 1 momentin mukaiseen vanhempien vastuuseen lapsen koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista sen jälkeen kun lapsi on täyttänyt 18 -vuotta. Vanhempien elatusvelvollisuutta täysi-ikäisiin lapsiinsa nähden ei voida perustaa myöskään pelkästään siihen, onko heillä ollut mahdollisuutta antaa elatusta lapsilleen. Opiskelijoita ei siten voida velvoittaa esittämään selvitystä vanhempiensa varallisuudesta tai tuloista omaa toimeentulotukihakemustaan varten. Mikäli opiskelija kuitenkin tosiasiallisesti saa vanhemmilta avustusta tai lainaa, otetaan ne huomioon käytettävissä olevina tuloina tai hänen voidaan katsoa saavan tarpeenmukainen toimeentulo tai osan siitä toimeentulotukilain 2 § 1 momentin tarkoittamalla tavalla.

Muulla paikkakunnalla opiskelevan alle 18 -vuotiaan toimeentulotukihakemusta ei voi hylätä vanhempien elatusvastuun perusteella. Ensin on selvittettävä vanhempien mahdollisuudet vastata lapsen elatuksesta (Keski-Suomen LO 26.3.1997/226). Vanhemmat eivät välttämättä tue taloudellisesti poismuuttanutta alaikäistä lastaan, vaikka heillä olisi siihen taloudelliset mahdollisuudet. Näissä tilanteissa alaikäinen ei saa tosiasiallista elatusta vanhemmiltaan. Toimeentulotuen tarve on tällöin arvioitava alaikäisen omien tulojen ja menojen perusteella ja arvioitava edellytykset sen takaisinperintään vanhemmilta elatusvelvollisuuden laiminlyönnin takia (toimeentulotukilaki 20§ 1 mom.). Ennen toimeentulotuen myöntämistä tulee esim. kuulemalla alaikäisen huoltajia selvittää, miten vanhemmat ovat pyrkineet täyttämään elatusvelvollisuutensa. Mikäli alaikäisen tuen tarve on kiireellinen, kuulematta jättäminen ei ole este tuen takaisinperinnälle (KHO 21.9.1994/4271). Asianosaisia on tällöinkin syytä kuulla viimeistään siinä vaiheessa, kun valmistellaan takaisinperinnästä hallinto-oikeudelle tehtävää hakemusta.

Yli 18-vuotiaan, muulla paikkakunnalla opiskelevan ja itsenäisesti elatuksestaan opintokuukausien ajan huolehtivan nuoren muuttaessa kesäajalle vanhempiensa luokse, voi hänellä kesäajalla olla oikeus

vanhempien luona asuvan perusosaan. Opiskelupaikkakunnalla olevan asunnon vuokraa ei huomioida menona, eikä myöskään osuutta vanhempien asumiskuluista.

Vanhemmat vastaavat täysi-ikäisen lapsen koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista, mikäli se harkitaan kohtuulliseksi (L lapsen elatuksesta 3 §). Jos vanhemmat elättävät tämän lainmukaisesti täysi-ikäistä lastaan, tämän elatuksen huomiointiperuste toimeentulotuessa on toimeentulotukilain 2 §:n 1. momentin ”muu tapa”. Koska tässä kohdin tulee arvioida, onko vanhempien elatus tosiasiallista, jolloin se huomioidaan toimeentulotuessa, vai vähäistä, jolloin sitä ei huomioida.

4.3.5 Kotona asuvat nuoret

Vanhemmat eivät ole velvollisia elättämään 18 -vuotta täyttänyttä kotona asuvaa lastaan, joten vanhempien tuloja ja varoja ei huomioida nuoren tuloina. Mikäli nuori kuitenkin tosiasiallisesti saa vanhemmilta taloudellista avustusta, otetaan se huomioon käytettävissä olevina tuloina tai hänen voidaan katsoa saavan tarpeenmukainen toimeentulo tai osan siitä toimeentulotukilain 2 § 1 momentin tarkoittamalla tavalla. Yli 18 -vuotiaalle tehdään oma toimeentulotukipäätös. Vanhemmilla ei myöskään ole velvollisuutta vastata yli 18-vuotiaan asumiskustannuksista, jolloin kotona asuvan täysi-ikäisen voidaan ajatella vastaavaan pääluvun mukaisesti omista asumiskuluistaan.

Täysi-ikäinen, kotona asuva nuori ei ole vastuussa vanhempiensa asumiskuluista. Vastaaminen esim. vanhempien vuokraaman asunnon vuokrasta ei yksiselitteisesti turvaa nuoren asumista, eikä asumiskuluja siten ole välttämättä tarpeen ottaa huomioon nuoren toimeentulotukilaskelmassa (KHO 21.11.2000/3001, KHO 6.3.2007/502). Mikäli vanhemmat ja nuori ovat kaikki toimeentulotuen saajia, voidaan vuokramenot huomioida sille perheenjäsenelle kokonaisuudessaan, kenen nimissä vuokrasopimus on solmittu.

4.4 Jälkihuoltonuoret

Nuorella on oikeus lastensuojelulain 75 §:n mukaiseen jälkihuoltoon huostaanoton ja sijaishuollon päätyttyä ja vähintään puoli vuotta kestäneen avohuollon sijoituksen jälkeen. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun sijoituksen jälkeen lapsi tai nuori on ollut lastensuojeluasiakkaana, kuitenkin viimeistään nuoren täyttäessä 21 -vuotta.

Kuntakohtaisesti on erilaisia käytäntöjä siitä, hoidetaanko jälkihuoltonuorten asiat aikuissosiaalityön vai lastensuojelun palveluissa. Molemmista tilanteissa yhteistyö toimijoiden kesken on ensiarvoisen tärkeää.

Jälkihuollossa olevan, opiskelevan nuoren huomioimisesta toimeentulotukiasioissa, kts. kohta 2.5. Opiskelijat ja kotona asuvat nuoret.

4.5 Alaikäinen toimeentulotuen hakijana

STM:n opas 4.2.1 s.96–97

Alaikäisen vanhemmilla on lapsen elatuksesta annetun lain mukainen elatusvastuu lapsestaan. Voi kuitenkin tulla tilanteita, joissa alaikäisen toimeentulotuen tarve on arvioitava lapsen tulojen ja menojen perusteella. Tällöin vanhempien tosiasiallinen elatus tulee selvittää. Mikäli vanhemmat eivät tosiasiallisesti kykene huolehtimaan lapsensa elatuksesta, lapselle on myönnettävä toimeentulotukea ja samalla on arvioitava edellytykset periä myönnetty toimeentulotuki takaisin vanhemmilta elatusvelvollisuuden

laiminlyöntiin perustuen (toimeentulotukilaki 20§ 1 mom.). Vanhempien tosiasiallisen elatuksen ja elatuskyvyn selvittämiseksi voidaan pyytää vanhemmilta tulo- ja menoselvityksiä.

Alaikäinen voi erivapaudella solmia avioliiton ja tällöin aviopuolisot muodostavat toimeentulotukilain 3 §:n tarkoittaman perheen. Alaikäinen ei sen sijaan voi toimeentulotukilain 3 §:n tarkoittamassa mielessä elää yhteistaloudessa avioliittoa solmimatta eli elää avoliitossa. Alaikäinen, avoliitossa elävä on vanhempiensa päätösvallan alainen ja kuuluu vanhempiensa elatusvastuun piiriin. Vanhemmat vastaavat alaikäisen lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan, vaikka lapsi ei asu vanhempiensa luona. Kuitenkin alaikäisen toimeentulotuen tarve on arvioitava tosiasiallisten tulojen mukaan (KHO 28.11.2001/2975).

4.6 Asunnottomat

STM:n opas 3.1

Toimeentulotuen myöntää sen kunnan toimielin, jonka alueella henkilö tai perhe vakinaisesti oleskelee. Kotikunnalla tai kotikuntamerkinällä ei ole merkitystä. Jos henkilö tai perhe muutoin kuin satunnaisesti oleskelee useammassa kuin yhdessä kunnassa, toimeentulotuki myönnetään siitä kunnasta, jonka alueella oleskelusta henkilön tai perheen menot johtuvat (toimeentulotukilaki 14 §). Asiakkaalta voi velvoittaa selvityksen antamista jokaiseen kuntaan erikseen.

Asunnottomalle, pysyvästi tietyn paikkakunnan alueella oleskelevalle, huomioidaan pääsääntöisesti yksin asuvan toimeentulotuen perusosa.

Asunnottomien toimeentulotuen tarpeen arviointia helpottamaan on laadittu yhteinen lomake "Asumis-/oleskeluselvytys". Asunnottomalta voidaan vaatia selvitys tosiasiallisesta oleskelusta, toimeentulotukea ei pääsääntöisesti myönnetä Poste Restante osoitteen perusteella.

4.7 Yrittäjät

STM:n opas 2.2 s.30

Yrittäjien toimeentulotuen tarpeen arvioimiseksi yrittäjiltä pyydetään toimeentulotukihakemuksen liitteeksi Kuuma-kuntien ja Hyvinkään yhteinen lomake "selvitys yrityksestä saadusta tulosta" liitteineen. Lomake voidaan pyytää myös yrittäjän kirjanpitäjän täyttämänä. Lisäksi on hyvä pyytää yrityksen tiliotteet ja yrittäjän henkilökohtaiset tiliotteet.

Pääsääntö on, että yrittäjien kaikki yrityksestä saatavat tulot huomioidaan henkilön ja perheen käytettävissä olevina tuloina. Kuitenkin ns. henkilöyrittäjien kohdalla syntyy tulojen määrittelyssä usein hankalia tilanteita harkittaessa sitä, miltä osin tulot vastaavat yrittäjän työssäkäynnistä aiheutuvia menoja siten, ettei niitä tulisi ottaa tulona huomioon. Yrittäjän käytettävissä olevien tulojen selvittämisen ohella on usein tarpeen selvittää myös yrityksen aikaisempi kannattavuus ja yrittäjän mahdollisuudet tulevaisuudessa saada riittävä toimeentulo yrityksestään sekä seuraukset yrityksen mahdollisesta lopettamisesta. Mikäli yrittäjä on tosiasiallisesti tehnyt yrityksen lopettamisilmoituksen tai yritys on haettu konkurssiin, toimeentulotukiasia käsitellään kuten työttömän työnhakijan kohdalla.

Mikäli työvoimapoliittisessa lausunnossa hylätään työttömyysturva omassa yrityksessä työllistymisen perusteella, tulee yrittäjän ja hänen perheensä tosiasiallinen tilanne ja olosuhteet selvittää. Yleensä yrittäjää, jonka yritystoiminta jatkuu edelleen, voidaan avustaa toimeentulotuella vain lyhytaikaisesti ja yrittäjän on selvittävä mahdollisuutensa turvata oma ja perheensä elatus muilla keinoin. Mikäli yrittäjä ei lopeta kannattamatonta yritystoimintaa, tulee toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa harkittavaksi onko kyseessä oman elatuksen laiminlyönti (KHO 20.6.2001/1472, KHO 4.6.2001/1344). Kannattamattoman yritystoiminnan lopettamiseen ja työttömyysturvan piiriin siirtymiseen on varattava kohtuullinen aika,

jollaisena on pääsääntöisesti pidettävä kuuden kuukauden aikaa. Mikäli yrittäminen on kausiluonteista, on toimeentulotuen tarve arvioitava kunkin kuukauden tilanteen mukaan ja mahdollisessa tulojen jaksottamisessa on huomioitava perheen olosuhteet, jaksottamisen vaikutukset yritystoiminnan kannattavuuteen ja jaksottamisen kohtuullisuus.

4.8 Asevelvolliset ja siviilipalvelusta suorittavat

STM:n opas 2.2. s.32

Ase- ja siviilipalvelusta suorittaville ei pääsääntöisesti myönnetä toimeentulotukea viikonloppuvapaiden ja lomien ajaksi, koska puolustusvoimat tai siviilipalvelusta suorittavan palveluspaikka vastaa heidän toimeentulostaan palveluksen aikana.

Kelan sotilasavustukseen ovat oikeutettuja

- asevelvollinen itse
- asevelvollisen aviopuoliso
- asevelvollisen oma tai aviopuolison lapsi, ottolapsi tai pysyvästi huolettavana oleva lapsi
- avopuoliso, jonka kanssa asevelvollisella on yhteinen huollettava lapsi

Lapselle voidaan maksaa palvelusajalta asevelvolliselle määrätty elatusmaksut.

Sotilasavustuksen määrään vaikuttaa avustukseen oikeutettujen nettotulot. Puolustusvoimat tai siviilipalvelusta suorittavan palveluspaikka maksaa asevelvolliselle palveluksen ajalta päivärahaa.

Asevelvollinen ja siviilipalvelusta suorittava voi saada Kelan sotilasavustuksena palvelusajalla:

- asumisavustusta
- palvelusaikana erääntyvät opintolainan korot

Lisäksi omaiselle voidaan myöntää:

- perusavustusta
- asumisavustusta
- erityisavustusta elämisen kustannuksiin.

Kotiuttamistilanteessa toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa tulona huomioidaan viimeksi juuri ennen kotiuttamista maksetut päivärahat.

4.9 Vangit

STM:n opas 2.2. s. 34

Sekä tutkinta- että vankeusvankien toimeentulosta ja päivittäisestä perusylläpidosta huolehtii vankeinhoitolaitos. Vankeja ei kuitenkaan ole suljettu pois toimeentulotuen piiristä. Vankeinhoidon vastuulla olevaa avustusta ei tule myöntää. Korkein hallinto-oikeus (2013:57)

Vangeilla on osallistumisvelvollisuus vankilan työ- ym. toimintaan, paitsi jos terveydentila, toimintakyky, ikä tai muu asia on esteenä (KHO 20.5.2003/1220). Osallistuville vangeille maksetaan palkkaa tai toimintarahaa. Jos vanki on vapautettu osallistumisvelvollisuudesta tai hän kieltäytyy osallistumasta, hänelle maksetaan käyttörahaa, joka on toimeentulotukena myönnettävää käyttövaraa pienempi. Vankilasta voidaan pyytää selvitys siitä miksi vanki ei osallistu työ- tai muuhun toimintaan. Tutkintavangilla ei ole velvollisuutta osallistua työhön tai muuhun toimintaan, mutta hän voi osallistua. Vankilalla ei kuitenkaan aina ole mahdollisuutta osoittaa tutkintavangille työtä tai muuta toimintaa. Toimeentulotuki on tutkintavangin ensisijainen tulonlähde, jos muita tuloja tai varoja ei ole (KHO

20.5.2003/1221). Vankila voi maksaa varattomalle tutkintavangille käyttörahaa, joka on pienempi kuin toimeentulotukena myönnettävä käyttövara. Tutkintavankeusaikana voidaan myöntää toimeentulotukea erillisen selvityksen perusteella. (KHO 2013:57) Vankeusvangille ei pääsääntöisesti myönnetä käyttövaraa. (KHO 2013:58) Työ- ja vanhuuseläkkeiden maksu jatkuu vankeusaikana normaalisti, mutta työttömyys- ja osa-aikaeläke katkeaa. Määräaikaiseen eläkkeeseen voi hakea jatkoa.

Vangin toimeentulotukihakemuksen liitteenä tulee olla vankilan tilikortti (huom. ansiokortti ei ole riittävä).

Avolaitoksessa ammattityötä tekeväälle maksetaan käypä palkka, joka on veronalaista tuloa. Palkasta voi olla myös ulosmittausta tai elatusmaksuja. He myös suorittavat laitokselle korvauksen ylläpidosta ja ruokakustannuksista. Avolaitokseen määrätyn on käytettävä omia vaatteitaan, myös työvaatteet tulee olla omia.

Yhdyskuntapalvelu ja valvottu koevapaus eivät estä työssäkäyntiä tai sosiaaliturvaetuksien saamista. Valvotussa koevapaudessa olevalta henkilöltä tulee pyytää valvotun koevapauden toimeenpanosuunnitelma.

4.9.1 Asunnon vuokra vankeusaikana

Vangille ja tutkintavangille voidaan huomioida menona siviilissä olevan asunnon vuokra enintään 6 kk ajalta, mikäli asunnon säilyttäminen on perusteltua (KHO 24.3.2003/674). Kela myöntää asumistuen, jos kyseessä on enintään vuoden kestävä poissaolo.

4.9.2 Silmälasit

Silmälasien hankintaa vankeinhoitolaitos ei kustanna. Välttämättömät, silmälääkärin kustannusarvioon perustuvat kustannukset voidaan myöntää toimeentulotukena.

4.9.3 Hammashoito

Vankeinhoitolaitos kustantaa hammashoidon, joka on kiireellistä tai välttämätöntä sairauden hoitamiseksi tai huomattavan vahingon estämiseksi. Muun hammashoidon antaminen on harkinnanvaraista ja riippuu mm. vankeusajasta ja vangin ansiomahdollisuuksista.

4.9.4 Toimeentulotuki kotiuttamistilanteessa

Kotiuttamistilanteessa toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa tulona huomioidaan viimeksi maksetut palkat ja toimintarahat, jos niiden voidaan tukea myönnettäessä arvioida olevan edelleen käytettävissä hakijan toimeentulon turvaamiseen. Kotiuttamistilanteessa toimeentulotukihakemuksen liitteeksi pyydetään:

- vapauspassi
- vankilan tilikortti
- pankkitiliote

4.10 Ulkomaalaisten toimeentulotuki

STM:n opas 2.6. ja liite 2 s.166–176 (lisätietoja mm. maahanmuuttovirastosta www.migri.fi ja poliisilta www.poliisi.fi)

Ulkomailla oleskeluun ei myönnetä toimeentulotukea. 7 vrk:n ylittävät matkustuspäivät vähennetään toimeentulotuen perusosasta. Oleskelukunnan vastuu ulkomailla oleskelevan henkilön kustannuksista rajoittuu kustannuksiin, jotka ovat syntyneet tai aiheutuneet kyseisessä kunnassa oleskelusta.

Tulkkauksesta tulee huolehtia, mikäli asia on tullut vireille viranomaisen aloitteesta (hallintolaki 9§ ja 26§). Mikäli viranomainen ei hallitse asiakkaan käyttämää kieltä, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkin hankkimisesta (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 5§). Lapsia ei käytetä perheensä tulkkeina.

EU/ETA-kansalaisilla on toimeentulotuen saamisen ehtona viiden vuoden oleskelu maassa (esim. pysyvä oleskelulupakortti). KELAn ratkaisut eivät vaikuta toimeentulotukipäätökseen.

Ensimmäiseen oleskelulupaan ei myönnetä toimeentulotukea. Jatko-oleskeluluvan hankkimisesta aiheutuvat kustannukset huomioidaan toimeentulotuen menona. Passi voidaan huomioida menona vain ulkomaan kansalaiselle silloin, kun se on välttämätön asiakirja oleskeluluvan saamiselle. Ensimmäisen passihakumatkan kohtuulliset kustannukset hyväksytään, jos passia ei ole mahdollista hankkia Suomesta.

Kansalaisuuden hakemisesta aiheutuvat kustannukset saattavat olla toimeentulotukilain 7c §:ssä säädettyjä erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvia tarpeellisia menoja. Mikäli kansalaisuuden saaminen tosiasiallisesti edistää asiakkaan tai hänen perheensä itsenäistä suoriutumista, tulee kansalaisuushakemuksen kustannukset huomioida toimeentulotukilaskelmassa menona (KHO 22.8.2001/1903).

Ulkomaalaiset, joilla ei ole kotikuntaa/oleskelulupaa Suomessa ohjataan toimeentulovaikeuksissa aina oman maansa suurlähetystöön. Suurlähetystön pyynnöstä ja yhteistyössä sen kanssa selvitetään tarvittaessa, onko asiakkaan kohdalla kyse toimeentulotukilain 14 §; n 3 momentin mukaisesta kiireellisestä toimeentulotuen tai sosiaalihuollon tarpeesta, esim. jos Suomessa ei ole kyseisen maan suurlähetystön/edustuston palveluja. Arvion tästä tekee sosiaalityöntekijä tai sosiaalihojaaja.

5. Ehkäisevä toimeentulotuki

STM:n opas 4.5.

Ehkäisevästä toimeentulotuesta säädetään toimeentulotukilain 1 § ja 13 §:ssä seuraavasti:

"Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta.

Kunta myöntää päättämiensä perusteiden mukaan ehkäisevää toimeentulotukea edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää esimerkiksi tuen saajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin, asumisen turvaamiseen, ylivelkaantumisesta aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseen, taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseen tai muihin tuen saajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin."

Ehkäisevää toimeentulotukea tulee myöntää ensisijaisesti lapsiperheille ja nuorille

- vanhemmuuden tukemiseksi ja lapsen kasvuolosuhteiden turvaamiseksi erityisesti monilapsisille perheille sekä perheille, joissa on vammaisia tai vakavasti sairaita lapsia
- nuorten syrjäytymistä ehkäiseviin ja aktivointia tukeviin toimenpiteisiin

Lisäksi ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää

- ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi
- äkillisistä onnettomuuksista johtuvien vaikeuksien lievittämiseksi
- pitkäaikaisen toimeentulotuen tarpeen katkaisemiseksi
- muuhun tuen saajan sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista edistävään tarkoitukseen

Ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisen tulee pääsääntöisesti perustua suunnitelmaan, jonka lähtökohdana on asiakkaan kokonaistilanne. Suunnitelmaan sisältyy tuen vaikutuksen arvioiminen yhdessä asiakkaan kanssa

Ehkäisevä toimeentulotuki on osa viimesijaista taloudellista tukea ja sen on suunnitelmallisen sosiaalityön väline. Ehkäisevää tukea voidaan myöntää tilanteissa, joissa asiakas ei ole oikeutettu saamaan varsinaista toimeentulotukea.

Ehkäisevää toimeentulotukea varten on kuntien talousarvioon varattu erillinen menokohta ja myöntäminen on sidottu määrärahaan. Ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisperusteista päättää kunta ja määrärahat tulee varata siten, että toimeentulotukilain tarkoittamat ehkäisevän toimeentulotuen tavoitteet saavutetaan. Sosiaali- ja terveysministeriön suosituksen mukaan kuntien tulisi käyttää ehkäisevään toimeentulotukeen 3,3 % varsinaisen toimeentulotuen menoista ja ehkäisevää toimeentulotukea tulee käyttää tarpeen mukaan. (HE 134/2000, STM:n opas toimeentulotukilain soveltajille 2013:4 s.125)

Liite 1

Toimeentulotuen perusosien määrät 1.1.2014 alkaen

Kansaneläkeindeksi ja ylimääräinen indeksikorotus 1630

Tuen saaja	euro/kk

Yksin asuva		480,20
Yksinhuoltaja		528,22
Muu 18 vuotta täyttänyt		
Avio- ja avopuolisot, kumpikin		408,17
Vanhempansa tai vanhempiensa luona asuva 18 vuotta täyttänyt henkilö		350,55
10-17-vuotias lapsi	1.lapsi	336,14
	2.lapsi	312,13
	3.jne. lapsi	288,12
Alle 10-vuotias lapsi	1.lapsi	302,53
	2.lapsi	278,52
	3.jne. lapsi	254,51

Kun toimeentulotukea myönnetään lyhyemmäksi ajaksi kuin kuukaudeksi (TOTUL 15 §), toimeentulotuen perusosan määrä päivää kohti on laskettu jakamalla kuukausimäärä

Liite 2

Rahalaitostiedustelu

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, jäljempänä asiakaslaki) 20 §:n 2 momentin mukainen tietopyyntö rahalaitokselle.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista:
20 § Velvollisuus antaa sosiaalihuollon viranomaiselle salassa pidettäviä tietoja

Valtion ja kunnan viranomainen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, kansaneläkelaitos, eläketurvakeskus, eläkesäätiö ja muu eläkelaitos, vakuutuslaitos, koulutuksen järjestäjä, sosiaalipalvelun tuottaja, terveyden- ja sairaudenhoitotoimintaa harjoittava yhteisö tai toimintayksikkö sekä terveydenhuollon ammattihenkilö ovat velvollisia antamaan sosiaalihuollon viranomaiselle sen pyynnöstä maksutta ja salassapitosäännösten estämättä hallussaan olevat sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvitykset, jotka viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän vuoksi ovat välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu velvollisuus koskee myös rahalaitosta, jos sosiaalihuollon viranomainen ei saa riittäviä tietoja ja selvityksiä edellä mainituilta tahoilta ja jos on perusteltua syytä epäillä asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta. Pyyntö tulee esittää kirjallisena rahalaitokselle ja pyynnön esittämistä koskevan päätöksen on oikeutettu tekemään sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitettun toimielimen määräämä sosiaalihuollon viranhaltija. Ennen kuin pyyntö tehdään rahalaitokselle, on asiakkaalle annettava siitä tieto.

1. Sosiaaliviranomainen ja yhteyshenkilö	Nimi	Puhelin
	Osoite	Faksi
	Yhteyshenkilö	
2. Vastaanottaja	Pankki	Puhelin
	Osoite	Faksi
	Yhteyshenkilö (jos tiedossa)	
3. Tiedustelu koskee	Kaikkia pankin konttoreita	
	Seuraavia konttoreita:	
4. Henkilö tai yhteisö, jota tiedustelu koskee	Täydellinen nimi	Henkilötunnus/yritystunnus
	Täydellinen nimi	Henkilötunnus/yritystunnus

	Täydellinen nimi	Henkilötunnus/yritystunnus
	Täydellinen nimi	Henkilötunnus/yritystunnus
5. Tilitiedot, joita tiedustelu koskee	Pyydetään ilmoittamaan niiden tilien tilinumerot ja saldotiedot, joissa em. henkilö tai yhteisö on omistajana ☐ Vastauspäivänä ☐ Muuna päivänä, minä: Pyydetään jäljennökset seuraavista asiakirjoista Tiliote tai tapahtumaluettelo ajanjaksolta: ☐	
6. Muut tiedot, joita tiedustelu koskee	☐ Tieto tallelokeron olemassaolosta ☐ Säilytyksessä olevat arvopaperit ☐ Kyselyn kohteena olevan henkilön/yhteisön panttaamat luottojen vakuudet ☐ Arvo-osuudet ☐ Muut säilytykset	
7. Tietopyyntöä koskevan päätöksen yksilöintitiedot ja päätöksentekijä		

8. Päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:n 2 momentin mukainen päätös tietopyynnön tekemisestä rahalaitokselle on tiedoksiannettu ja lainvoimainen.

Sosiaalihuollosta vastaava monijäseninen toimielin on määrännyt päätöksen heti täytäntöönpantavaksi.

Sosiaalihuoltolain 47 §:n mukaan toimielimen päätös voidaan muutoksenhausta huolimatta panna täytäntöön, jos se on laadultaan sellainen, että se on viivytyksettä täytäntöön pantava, tai jos päätöksen voimaantumista ei voida sosiaalihuollon järjestämisestä johtuvista syistä siirtää tuonnemmaksi ja toimielin on määrännyt päätöksen heti täytäntöön pantavaksi.

9. Lisätiedot

10. Sosiaaliviranomaisen puolesta

Nimi

Virka-asema

Allekirjoitus ja päivämäärä

Ohjeita lomakkeen täyttämiseen

1. Sosiaaliviranomainen ja yhteyshenkilö

Tähän merkitään asiaa käsittelevä sosiaaliviranomainen sekä henkilö, johon voi olla yhteydessä rahalaitostiedustelun osalta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että salassa pidettävät asiakirjat ovat vain niiden käytössä, jotka niitä työtehtävissään välttämättä tarvitsevat.

2. Vastaanottaja

Kohtaan vastaanottaja merkitään vastaanottaja sen mukaisesti kun rahalaitos on järjestänyt tietopyyntöjen käsittelyn.

3. Tiedustelu koskee

Tässä kohdassa tiedustelun laajuutta voidaan rajata koskemaan, joko pankin kaikkia konttoreita taikka vain yhtä tai useampaa yksilöityä konttoria.

4. Henkilö tai yhteisö, jota tiedustelu koskee

Tässä kohdassa yksilöidään ne henkilöt tai yhteisöt, joita tiedustelu koskee.

5. Tilitiedot, joita tiedustelu koskee

Tässä kohdassa yksilöidään pyydettävät tilitiedot. Tilinumeron ja saldon lisäksi tiedustelu voi koskea tiliotetta/tapahtumaluetteloja tietyinä ajanjaksona.

6. Muut tiedot, joita tiedustelu koskee

Tässä kohdassa voidaan pyytää tietoja tallelokero-olemassaolosta, säilytyksessä olevista arvopapereista, luottojen vakuuksista, arvo-osuuksista ja muista säilytyksistä. Arvo-osuuksista saa keskitetysti tietoa 16.10.2000 jälkeiseltä ajalta arvopaperikeskuksesta.

7. Päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus

Tästä kohdasta ilmenee onko päätös lainvoimainen ja siten täytäntöön pantavissa. Toimielin (sosiaalilautakunta tms.) on myös voinut määrätä päätöksen heti täytäntöön pantavaksi.

8. Sosiaaliviranomaisen puolesta

Tähän kohtaan tulee tietopyynnön esittäjän nimi, virka-asema sekä allekirjoitus ja päivämäärä.

Rahalaitospyyntö päätösmalli

Asiakkaan nimi	
Asiakkaan osoite	
Perustoimeentulotuki	
Asia	Pankkitietokysely XXXX -pankin tileistä 555555-555555 ja 444444-444444 22.4.2011 alkaen.
Päätöksen perustelut	Tietojen pyytämisen välttämättömyys: millä keinoin pankkitietoja on pyritty saamaan, miksi epäillään saatujen tietojen luotettavuutta ja riittävyttä ja miksi pankkitietojen saaminen on välttämätöntä.
Päätösteksti	Myönteinen Pyydetään rahalaitoksilta tiedot asiakkaan pankkitileistä (tähän eriteltävä mitä pyyntö koskee - pankkitilejä, talletuksia ym.). Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 20§
Päätös voimassa	5.5.2005 - 5.6.2005
Valmistelija	
Päättäjä	
Tiedoksiantotapa ja päivämäärä	